

TYT TARİH

Aycaan Söylemez

ORIJINAL

- Aşağıdaki Hologramı Kazıyınız.
- 3D Mobil Uygulamasında Karekodu Okutunuz.
- Kitap Orijinal mi Kontrol Ediniz.
- Korsansa Orijinal Baskısı Ücretsiz Gönderilecektir.
- Aşağıda Hologram Yoksa Kitabı Aldığınız Yere İade Ediniz.

VIDE DESTEKLİ
DEFTER

 Aycaan Hoca'dan

**VIDE
DERS**
ANLATIMLARI
BURADA!

Bu ürünün bütün hakları **3DYAYINLARI**'na aittir.

Tamamının ya da bir kısmının ürünü yayımlayan
şirketin önceden izni olmaksızın fotokopi ya da elektronik,
mekanik herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılması,
yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Kapak Tasarım :

3D yayınları Grafik Birimi

Dizgi Tasarım :

3D yayınları Dizgi Birimi

Baskı Tarihi :

2024

Baskı :

Başak Matbaacılık

Sertifika No: 51529

Baskı Adresi :

Çınar Mh. Çankırı Bulvarı No: 108
Akyurt/ Ankara/ Türkiye

Fatih Sultan Mh. 2720 Sk. No:4/B

High Life Office

Etimesgut / ANKARA

Tel. 444 0 407

  / 3dyayinlari

ÖN SÖZ

Sevgili YKS Yolcusu Genç;

Gireceğin üniversite sınavı hayatının akışını değiştirecek önemli bir aşamadır. Bu sınava, doğru ve etkili çalışmanın önemi büyüktür. Doğru ve etkili çalışabilmenin ön koşulu da amaca ulaştıracak kaynakları doğru belirlemektir.

Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) öğrenilen bilgileri kavrama, analiz etme ve yorumlayabilme yeteneğini ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Elinizde tutmuş olduğunuz bu ders defteri;

- TYT Tarih adına her bilgiyi sunmak,
- Beceri Temelli Soruları ile analiz etme ve yorumlama gücünüzü geliştirmek,
- Örnek Sorular ve Bire bir ÖSYM Sorularıyla bilgiyi kavrama yeteneğinize destek sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.
- Konu anlatımının yanında video ders defterinin içerisinde yer alan görseller ve haritalar, soyut tarihî kavramların somutlaştırılmasında sizlere kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışmanın TYT öğrencileri için faydalı olacağını umuyor, bu defteri hazırlamamda emeği geçen Yayın Yönetmenimiz Emre Erdoğan'a, Süreç Yönetmenimiz İlke Özlem Ünalın'a, dizgi ekibimizden Tuğba Sözen'e ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Aycan SÖYLEMEZ

TYT TARİH VIDEO DESTEKLİ DEFTER

Bu kitapta seni neler bekliyor ?

UYGULA

Konu anlatımında verilen temel bilgilerin kullanılabilirliğini ölçmek amacıyla hazırlanan bölümlerdir.

BİRE BİR ÖSYM

Çıkış TYT sınav sorularının paralelinde hazırlanan sorulara yer verilerek ÖSYM'nin soru tarzına aşinalık kazandırılması hedeflenmiştir.

ÖRNEK

Öğrenilen bilgilerin kalıcılığını ölçmeye çalışan bu bölümde çeşitli sorularla anlatılan konulara hakim olmanız amaçlanmıştır.

ÖNEMLİ

TYT'de çıkması muhtemel, öğrenilmesinin öğrenciye katkı sağlayacağı bilgilerin yer aldığı bölümdür.

ÇIKARIM

Verilen bilgi doğrultusunda çıkarılması gereken yorumların bulunduğu, ÖSYM'nin sorularındaki püf noktaların yer aldığı nokta atışı bilgilere yer verilmiştir.

ÖRNEK 4

- Bir hırsız duvar delerek bir eve girmişse o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve oraya gömülür.
- Bir evde yangın çıkar ve oraya yangını söndürmeye gelen bir kimse, evin sahibinin malına göz dikip onun malını alırsa kendisi de aynı ateşe atılır.
- Bir kişi hırsızlık yaparsa eli kesilir.
- Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır.

Hammurabi Kanunları ile ilgili verilen örneklerle bakılarak aşağıdaki çıkarımlardan hangileri yapılamaz?

- A) Kuralların dini kaynaklardan yararlanarak hazırlandığı
- B) Kısasa kısas ilkesinin esas alındığı
- C) Özel mülkiyetin korunmasına önem verildiği
- D) Fiziksel yaptırımların ön plana çıkarıldığı
- E) Suçun işlenmesini caydırıcı özelliklere sahip olduğu

ÖNEMLİ

Tarih Öncesi Dönemin Genel Özellikleri

- Tarih öncesi devirler kullanılan araç ve gereçlere göre isimlendirilmiştir.
- Her toplum bu çağları sırasıyla yaşamamıştır (Etkileşim sonucu bir çağ yaşanmadan diğer çağa geçilebilmiştir). Bütün devirler her toplumda aynı anda yaşanmamıştır (Bir uygarlık Tunç Çağı'nda iken diğeri yazıya geçmiş olabilir).
- İhtiyaçlar ıccalları beraberinde getirmiştir.

BİRE BİR ÖSYM 2

Tarih öncesinde yaşayan insanların önce taş, sonra toprak, daha sonra madenden yararlanmaları aşağıdakilerden hangisini gösterir?

- A) İnsanların bilgi birikiminin giderek arttığını
- B) Yaşayan insan sayısında artış olduğunu
- C) İnsanların farklı ortamlarda, dağınık halde yaşadıklarını
- D) Taş, toprak ve madenin kullanıma sürelerinin aynı

BİRE BİR ÖSYM 4

Hititlerin ilk zamanlarında,

- I. fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi,
- II. prenslerin kendilerine verilen topraklara karşılık, savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi,
- III. ekonomilerinde hayvancılığın önemli bir yer tutması

durumlarından hangilerinin feodal timar sisteminin uygulandığını gösterdiği savunulabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

→ Devletin başında bir kral bulunmakta ve krallık babadan oğula geçmektedir. Kral aynı zamanda **başkomutan, başyargıç ve başrahiptir**.

UYGULA

Bu duruma bakılarak Hititlerin yönetim anlayışı ile ilgili neler söylenebilir?

→ Başlangıçta kralın yanında devlet işlerinde görevli memurlar ve soylulardan oluşan **Pankuş** adında bir meclis vardır. İlk zamanlarda kralların yetkilerini sınırlandıran ve devlet yönetiminde söz sahibi olan bu meclis, İmparatorluk döneminde etkisini yitirmiştir.

ÇIKARIM

Bu durum ilk zamanlarda Hititlerde meşruti bir yönetimin varlığını gösterir.

→ Kraldan sonra devlet yönetiminde en yetkili kişi **Tavananna** denilen kraliçedir. Hititler devletin devamını sağlamak ve taht mücadelesini önlemek amacıyla vefatı tayin etmişlerdir.

MERAKLISINA

Konu ile ilgili ekstra bilgilerin yer aldığı ve öğrencinin gündelik tarih bilgisine katkıda bulunmayı amaçlayan bölümdür.

Shorts

Konu ile ilgili tarihi hikayelerin anlatıldığı, kalıcı öğrenmeyi sağlayan kodlamaların yapıldığı içeriklerdir.

BECERİ TEMELLİ SORU

Tablolar ve haritalardan oluşan, özgün ve yeni nesil soruların yer aldığı bölümlerdir. Bu bölümde öğrencilerin yorumlama, akıl yürütme, kıyaslama ve stratejik düşünme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

NOT

Konu anlatımı içerisindeki bazı ek bilgilerin, olayların daha kapsamlı bir şekilde açıklandığı bölümlerdir.

MERAKLISINA

Savaşı her ne kadar Yavuz kaybettiye de mücadele sırasındaki cesareti, askeri kabiliyeti ve kararlılığı yeniçeri askerlerini büyüledi. Bu durum yeniçerilerin ve Osmanlı devlet adamlarının Yavuz tarafta bir siyaset izlemelerini sağladı, bu yoğun destek karşısında II. Bayezid çaresiz tahtı oğlu Yavuz'a bırakmak zorunda kaldı.

Shorts 5

II. Bayezid'in oğlu Yavuz Sultan Selim'e bedduası

BECERİ TEMELLİ SORU 1

Ayastefanos Antlaşması	Berlin Antlaşması
Büyük bir Bulgaristan Krallığı kurulacak	Bulgaristan üçe ayrılacak
Bosna Hersek'e özerklik verilecek	Bosna Hersek Osmanlı toprağı sayılacak ancak yönetimi geçici olarak Avusturya'ya bırakılacak
Kars, Ardahan, Batum, Doğu Bayazıt Rusya'ya bırakılacak	Kars, Ardahan, Batum Rusya'ya; Doğu Bayazıt Osmanlıya verilecek
Girit ve Ermenilerin bulunduğu yerlerde ıslahatlar yapılacak ve garantörü Rusya olacak	Girit ve Ermenilerin bulunduğu yerlerde ıslahatlar yapılacak, Rusya ve İngiltere garantör devlet olacaktır.

Bu tabloya bakılarak Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarının Osmanlı Devleti'nde;

- egemenlik alanı,
- egemenlik hakları,
- egemenlik anlayışı

özelliklerinin hangilerinde farklılık gösterdiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

BÖLÜM

Üçlü İttifak Ve Üçlü İttifak Oluşumu

Üçlü İttifak (Bağlaşma Devletleri)

1882'de Almanya öncülüğünde Avusturya - Macaristan İmparatorluğu ve İtalya tarafından oluşturulan bloktur.

Üçlü İttifak (Anlaşma Devletleri)

İngiltere öncülüğünde Fransa ve Rusya tarafından oluşturulan bloktur.

NOT

Bloklar arasındaki ekonomik rekabet, sömürge elde etme ve silahlanma yarışı, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep olacaktır.

BECERİ TEMELLİ SORU 2

I. Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri ile ilgili verilen bu haritaya bakılarak;

- savaş sırasında bloklarda değişiklik yaşandığı,
- Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını koruyamadığı,
- İttifak Devletlerinin savaş sırasında en güçlü tarafı oluşturduğu

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ

→ Avrupa'da meydana gelen Fransız İhtilali Osmanlı Devleti'ni olumsuz yönde etkilemiş ve devletin dağılma sürecini hızlandırmıştır. Osmanlı yöneticileri ve aydınları devleti dağılmaktan kurtarmak amacıyla bir takım ıslahatlar yapmaya başladılar. Fransız ihtilalinin etkisiyle başlayan

BÖLÜM 01

Tarih ve Zaman	7
----------------	---

BÖLÜM 02

İnsanlığın İlk Dönemleri	17
--------------------------	----

BÖLÜM 03

Orta Çağ'da Dünya	33
-------------------	----

BÖLÜM 04

İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	41
-----------------------------------	----

BÖLÜM 05

İslam Medeniyetinin Doğuşu	55
----------------------------	----

BÖLÜM 06

Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri	71
---	----

BÖLÜM 07

Yerleşme ve Devleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye	81
---	----

BÖLÜM 08

Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti (1302-1453)	95
--	----

BÖLÜM 09

Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	107
--	-----

BÖLÜM 10

Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti	113
--------------------------------------	-----

BÖLÜM 11

Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)	119
--------------------------------	-----

BÖLÜM 12

Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı	135
------------------------------------	-----

BÖLÜM 13

Klasik Çağ'da Osmanlı Toplum Düzeni	141
-------------------------------------	-----

BÖLÜM 14

Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti (1595-1774)	147
---	-----

BÖLÜM 15

Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı	163
-----------------------------------	-----

BÖLÜM 16

Devrimler Çağı'nda Değişen Devlet-Toplum İlişkileri	177
---	-----

BÖLÜM 17

Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)	187
---	-----

BÖLÜM 18

XIX. ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyoekonomik Hayat	203
--	-----

BÖLÜM 19

XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya	209
--	-----

BÖLÜM 20

Millî Mücadele	225
----------------	-----

BÖLÜM 21

Atatürkçülük ve Türk İnkılabı	249
-------------------------------	-----

BÖLÜM 22

İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Dünya	261
---	-----

BÖLÜM 23

II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye ve Dünya	269
---	-----

BÖLÜM 24

II. Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye ve Dünya	277
--	-----

BÖLÜM 25

Toplumsal Devrim Çağında Dünya ve Türkiye	285
---	-----

BÖLÜM 26

XXI. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye ve Dünya	295
---	-----

İNSANLIĞIN HAFIZASI TARİH

Tarih; toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek belgelere dayalı bir biçimde anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini objektif olarak ele alan sosyal bir bilimdir.

- Farklı dönemlerde, tarih hakkında değişik tanım ve yorumlar yapılmıştır. Aşağıda geçmişten günümüze büyük fikir adamlarının ve tarihçilerin tarih hakkındaki görüş ve düşüncelerinden bazılarına yer verilmiştir.

"Tarih, insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir."

Herodot (MÖ 484 - 425)

"Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir."

İbn-i Haldun (1334 - 1406)

"Tarih, hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisiyle ortaya çıkar. Belge yoksa tarih de yoktur."

Leopold von Ranke (1795 - 1886)

"Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir."

Halil İnalcık (1916 - 2016)

"Tarih, zamanın içinde insanların ilmidir."

Marc Bloch

"Tarih, geçmişteki olaylar ve olayların zaman içindeki akışıyla ilgilenir."

Mübahat Kütükoğlu

"Tarih; tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmeyen bir diyalog sürecidir."

Edward Hallet Carr

"Belgeler kendiliğinden soru sormazlar, ne var ki kimi zaman cevaplar sunarlar."

Moses Finley

"Tarihçi olmak için daima kıyıda durmak gerekir."

George Mosse

"Tarihin konusu, tabiatı gereği insandır."

Michelet ve Fustel de Coulanges

"Tarih bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil, geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır."

Ahmet Cevdet Paşa (1822 - 1895)

"Tarih, geçmiş ve bugünün incelenmesidir."

Lucien Febvre (1878 - 1956)

Tarihin Konusu

İnsanoğlunun meydana getirdiği faaliyetler, değişimler ve eserlerdir.

- **Siyasi:** Kadeş Antlaşması, Halifeliğin Kaldırılması
- **Askerî:** Haçlı Seferleri, Köseadağ Savaşı
- **Sosyal:** Kavimler Göçü, Orta Asya Türk Göçleri
- **Ekonomik:** Sanayi Devrimi, Coğrafi Keşifler
- **Kültürel:** Rönesans Hareketleri, Almanya'ya Matbaanın Gelişi
- **Dinî:** Hristiyanlığın Ortaya Çıkışı, Türklerin Müslüman Oluşu
- **Mimari:** Gevher Nesibe Medresesi, Bursa Ulu Camii

Doğa olayları tarihin konusu mudur?

İklimsel değişiklikler ya da jeolojik olayların neden olduğu gelişmeler tarihin konusuna girmez. Ancak bu olayların sonuçları insanları bir şekilde etkilemişse bu noktada tarih devreye girer.

Örnek: Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık tarihin konusu değilken bu doğa olayı sonucunda yaşanan göçler tarihin konusu olabilir. Kısaca tarihin konusu insandır ve insanın olmadığı yerde tarih de olmaz.

ÖRNEK 1

Tarih biliminin konusu geçmişteki insan topluluklarının her türlü faaliyetlerini incelemektir.

Bu tanıma göre, aşağıdakilerden hangisi tarih biliminin konuları arasında yer almaz?

- A) Kavimler Göçü'nün Avrupa'nın kültürel yapısına etkileri
- B) Dinî inançların Haçlı Seferleri üzerindeki yansımaları
- C) İslâm fetihlerinin ekonomik nedenleri ve sonuçları
- D) Doğal afetlerin yaşanan coğrafya üzerindeki etkisi
- E) Milliyetçilik olgusunun Millî Mücadele Dönemi'ne katkısı

Tarih Biliminin Özellikleri

- Tarih, insanların geçmişteki faaliyetlerini inceler. Günümüzde meydana gelen veya gelecekte yaşanma olasılığı olan olayları incelemeyiz.
- Tarihî olaylar süreklilik gösterir. Bir olayın sonucu kendisinden sonra gelen başka bir olayın nedenidir. Tarihî olaylar neden - sonuç ilişkisiyle birbirine bağlıdır ve bütünlük gösterir.
- Pozitif bilimlerde geçerli olan evrensel yasalar tarih bilimi için geçerli değildir.
- Tarihî olaylar, günümüzün koşullarına göre değil olayın yaşandığı günün değer yargılarına göre değerlendirilmelidir.

Örnek: Ünlü Romalı Hukukçu Gaius (Gayus): "Köleler sahiplerinin hâkimiyeti altında bulunurlar. Bu hâkimiyet kavimler hukukuna ait bir hâkimiyettir çünkü bütün milletlerde, köle sahiplerinin köleleri üzerinde hayat ve ölüm hakkına sahip olduklarını açıkça görebiliriz." diyerek eski dünyada kölelik hakkındaki genel kanıyı belirtmiştir. Günümüz evrensel insan hakları açısından düşünüldüğünde köleliğin insan onuruna yakışmadığı görülse de kölelik sistemini uygulayan toplumlar o günün değer yargıları ile değerlendirilmelidir.

→ Araştırmalar sonucunda yeni bulunan tarihî bulgular, var olan bilgileri değiştirebilir.

ÇIKARIM

Bu durum tarihin dinamik bir yapıya sahip olduğunun kanıtıdır.

- Tarihte objektifliği sağlamak için farklı kaynaklardan yararlanılarak araştırma yapılması ve tarihinin her türlü ideolojiden uzak durması gerekir.
- Tarihî olaylar geçmişte meydana geldiği için tekrarlanamaz. Bu nedenle tarihçi, deney ve gözlem metodunu kullanamaz.
- Tarihî olaylar açıklanırken tek bir nedene dayandırılmaz. Olaylar çok yönlü olarak incelenerek açıklanmalıdır.
- Tarihî olaylar açıklanırken olayların meydana gelmesinde etkili olan şahıslara yer verilmelidir.
- Her tarihî olay kendine özgü şartlar içinde meydana geldiği için tarihî olayların açıklanmasında genelleme yapılamaz.
- Tarihî olay ve olgulardan meydana gelir.

Tarihî Olay (Vaka)

Tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan başlangıcı ve bitişi belli, kısa süreli gelişmelere denir.

Tarihî Olgu (Vakıa)

Tarihi bir olayın sonucunda ortaya çıkan uzun süreli gelişmelere denir.

Örnek:

Malazgirt Savaşı (Olay) → Anadolu'nun Türkleşmesi (Olgı)

Fransız İhtilali (Olay) → Milliyetçiliğin Yayılması (Olgı)

BİRE BİR ÖSYM 1

Tarihte, sürekli görülen hiçbir şey değişikliğin etkisinden kurtulamaz. Ne kadar birdenbire ve şiddetli olursa olsun hiçbir değişiklik de dün ile bugün arasındaki sürekliliği bozmaz.

Yalnız bu görüşe dayanarak,

- Tarih yazılı dönem olaylarını anlatır.
- Tarihte neden - sonuç ilişkisi vardır.
- Tarihî bir olay, kendinden sonraki tarihî olayı etkiler.

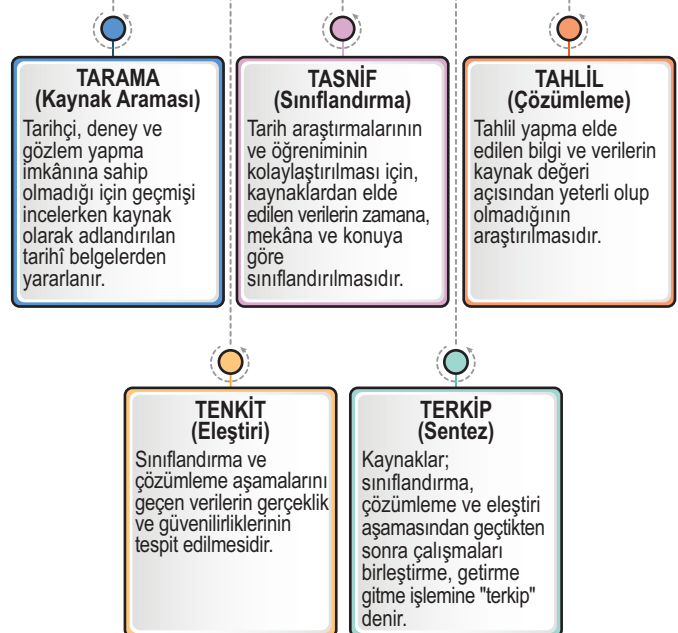
yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

Tarih Biliminin Yöntem Basamakları

→ Tarih geçmişteki olayların nedenlerini ve sonuçlarını kendine özgü çalışma yöntemiyle açıklayıp yorumlamaya çalışan bir bilim dalıdır.

Tarih Araştırmalarında Kullanılan Yöntemler

KAYNAK

Kaynak, tarihî bilgiye kaynaklık eden malzemedir.

Birinci El Kaynaklar (Ana Kaynak)

Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır. Kitabe, abide, arkeolojik buluntu, para vb.

İkinci El Kaynaklar

Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir.

Sözlü Kaynaklar

- Destanlar
- Hikâyeler (Menkıbe)
- Efsaneler
- Mitoslar
- Şiirler
- Atasözleri

Yazılı Kaynaklar

- Kitabeler
- Şecereler
- Otobiyografiler
- Hatıralar
- Fermanlar
- Antlaşmalar
- Mektuplar
- Kanunlar
- Mahkeme kayıtları
- Sözlükler
- Paralar

Görsel ve İşitsel Kaynaklar

- Resimler
- Minyatürler
- Fotoğraflar
- Heykeller
- Filmler
- Ses kasetleri

Gerçek Eşya ve Nesneler

Arkeolojik buluntular ile tarihî eşya ve nesneler.

BİRE BİR ÖSYM 2

Tarih öğretmeni sınıfa fetva, tarihî para, Sakarya'da şehit düşen bir askerin hatıratı, İstiklal madalyası ve Halil İnalcık'ın *Devlet-i Aliyye* isimli eserini getirerek öğrencilerine bu materyallerden hangisinin birinci el kaynaklar içerisinde yer alamayacağını sormuştur.

Öğrencilerin bu soruya doğru cevap olarak aşağıdakilerden hangisini vermesi beklenir?

- A) Fetva B) Tarihî para
C) İstiklal madalyası D) Şehidin hatıratı
E) Halil İnalcık'ın Devlet-i Aliyye eseri

TARİH VE DİĞER BİLİMLER

- Tarihi diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönüyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yaptıklarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.
- Tarihçi; siyasi, askerî, kültürel, sosyal veya biyografik çalışmalar yaparken coğrafya, sosyoloji, felsefe, ekonomi, kronoloji, etnografya, hukuk, heraldik, arkeoloji, sanat tarihi, dil bilimi gibi farklı bilim dallarından yararlanır.

Tarihe yardımcı bilim dallarından bazıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Arkeoloji

Su ve toprak altında kalmış eserleri tarih ve sanat açısından inceler. Özellikle Tarih Öncesi Dönem'in aydınlatılmasında arkeolojiden yararlanır.

Coğrafya

Yeryüzündeki coğrafi olayların insan faaliyetlerine etkisini ortaya koyar.

Paleografi

Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.

Nümizmatik (Meskûkât)

Madeni paraları ve madalyaları inceler.

Diplomasi

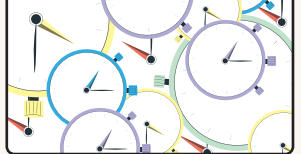
Devletler arası antlaşmalar, mektuplar, emirnameler, fermanlar, tapular ve fetihnameler gibi yazılı belgeleri inceler.

Antropoloji

İnsan ırklarının kökenlerini, özelliklerini ve yeryüzüne dağılımlarını inceleyerek aralarındaki kültürel gelişim farklılıklarını açıklamaya çalışır.

Kronoloji

Olayların zamanını belirler ve onları oluş sırasına göre sıralayarak tarihî olaylar arasında neden - sonuç ilişkisi kurmayı kolaylaştırır.

Filoloji

Dillerin zaman içinde geçirdiği değişimi, diller arasındaki akrabalık bağlarını ve etkileşimleri ortaya çıkarmaya çalışır.

Heraldik

Armaları inceleyerek devletlerin özellikleri hakkında bilgiler verir.

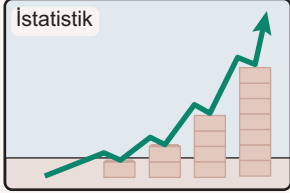
Etnografya

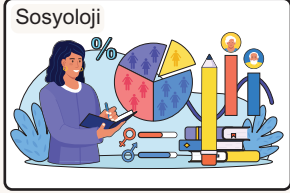
Toplumların yaşayışlarını, hayat tarzlarını, örf ve adetlerini inceler.

Epigrafiya
Tarihî yapılar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceler.

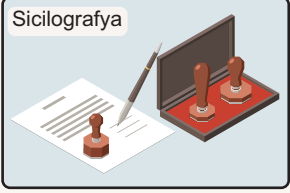
İstatistik
Verilerin toplanması, sınıflandırılması, sunulması ve yorumlanmasını konu alan bilim dalıdır.

Sosyoloji
Toplumu ve toplumsal olayları inceler.

Kimya
Karbon 14 yöntemiyle tarihî nesnelerin yaşının hesaplanmasında tarihe yardımcı olur.

Sicilografya
Mühür bilimidir.

Onomastik
Tarihî olayların gerçekleştiği mekân adlarını inceler.

Shorts 1

Buz Adam Ötzi

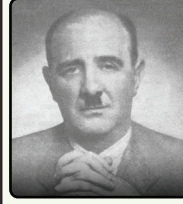
BİRE BİR ÖSYM 3

Narin Öğretmen tarih dersinde, öğrencilerine anıt ve taşlardaki yazıların okunmasında tarih biliminin yararlandığı alanı sormuştur.

Öğrencilerin aşağıdakilerden hangisini cevap olarak vermesi beklenir?

- A) Ethnografya B) Sicilografi C) Epigrafi
D) Antropoloji E) Nümizmatik

TÜRKİYEİN TARİHÇİLERİ

Mehmet Fuat Köprülü (1890 - 1966)

Modern Türk tarihçiliğinin öncüsü olarak kabul edilen Mehmet Fuat Köprülü 1890 yılında doğmuştur. Entelektüel hayatının ilk yıllarında edebiyatla beraber sosyolojiye de ilgi duymuş, çok geçmeden tarihe ve özellikle de kültür tarihine merak salmıştır. 1912'de aralarında Yahya Kemal, Ziya Gökalp gibi isimlerin de bulunduğu "Türk Yurdu" dergisi etrafında toplanan gruba katılması, Köprülü'nün düşünce sistemini derinden etkilemiştir. Türk milliyetçiliği fikrini, millî geleneklerle destekleyen makaleler yazmıştır. 1933 Üniversite Reformu'nun ardından ordinarius profesör olmuştur. Fuat Köprülü, çalışmaları sayesinde uluslararası saygın bir bilim insanı hâline gelmiştir. 1935'te milletvekili olarak siyasete giren Köprülü 1966 yılında vefat etmiştir.

Halil İnalcık (1916 - 2016)

26 Mayıs 1916'da İstanbul'da doğan Halil İnalcık, 1935'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine (DTCF) girmiş aynı yıl Hukuk Fakültesine de devam etmiştir. 1942'de tamamladığı "Tanzimat ve Bulgar Meselesi" başlıklı doktora tezi, Türkiye'de sosyo-ekonomik tarih yazıcılığının ilk örneklerinden biridir. 1949'da İngiltere'de, British Museum'da Türkçe yazmalar üzerine çalışmış ve Osmanlı tarihine ait kayıtları toplamıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Bursa Şerhiye Sicillerini incelemeye başlayan İnalcık, sicillerin sosyal ve hukuk tarihinin en zengin kaynağı olduğunu keşfetmiştir. 1952'de profesör olan İnalcık'ın eserleri incelendiğinde onun Osmanlı tarihinin bütün dönemlerini muazzam bir konu çeşitliliği içinde araştırdığı görülür. 1972'de Chicago Üniversitesine davet edilen Halil İnalcık, burada Osmanlı Tarih Kürsüsünü kurmuştur. Gerek ABD'de gerekse Türkiye'de sayısız tarihçi yetiştiren İnalcık, 30'dan fazla kitap ve 300'ü aşkın makale yayımlamıştır. Uluslararası düzeyde sosyal bilimler alanında sayılı bilim insanları arasında gösterilen İnalcık, 25 Temmuz 2016'da vefat etmiştir.

Mübahat Solmaz Kütükoğlu (1932 -)

1932'de İzmir'de dünyaya gelen Mübahat Kütükoğlu, 1951'de İstanbul Üniversitesi tarih bölümüne girmiştir. 1963'te "Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri" (Başlangıcından Tanzimat'a Kadar), isimli teziyle doktor ünvanı alan Kütükoğlu, bu süreçte Londra'ya gitmiş ve doktora teziyle ilgili olarak İngiliz arşivlerinden faydalanmıştır. Kütükoğlu, 1979'da profesör olmuş ve 1998'de İstanbul Üniversitesinden emekliye ayrılmıştır.

Işın Demirkent (1938 - 2006)

18 Ocak 1938'de İzmir'de dünyaya gelen Işın Demirkent Haçlı Seferleri başta olmak üzere Bizans tarihi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Türk tarihi konularında dünyaca tanınmış bir tarihçidir. 1965'te İstanbul Üniversitesinden mezun olan Demirkent, "Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098 - 1118)" adlı çalışmasıyla 1972'de doktor ünvanı almıştır. 1988'de profesör olan Işın Demirkent, 3 Şubat 2006 Cuma günü İstanbul'da vefat etmiştir.

NİÇİN TARİH ÖĞRENİLİR?

- Tarih bir milletin hafızasıdır. Hafızasını kaybeden bir insanın istikrarlı bir geleceği olamaz. Hayatı her an tehlike ile doludur. Bu yüzden toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarihi öğrenmeleriyle doğru orantılıdır.
- Tarih; milletin geçmişteki varlığı, mirası, bugüne kalan hatırasıdır. Dil, edebiyat ve genellikle kültür kavramına giren her şey, tarih boyunca gelişmiş; bize tarihten miras kalmıştır. Tarih, kültürün zaman içindeki siyasi - sosyal akışını ve sürekliliğini sağlar.
- Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır. Çünkü tarihî bir bilgiye araştırma yaparak ve kaynak kullanılarak ulaşılır. Ulaşılan farklı kaynaklarda tespit edilen çelişkili ifadeler, insanların sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini de geliştirir.
- Millî bilinci oluşturarak geçmişte bir arada yaşamış ve gelecekte de bir arada yaşamak isteyen toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevî değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.

“

Paul Valery, "Tarih, bize önceden görme imkanı pek vermez, fakat zihnin bağımsızlığı ile ortak olduğundan bizim daha iyi görmemize yardım edebilir." sözüyle tarih sayesinde insanların sadece kendi tecrübelerinden değil kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden de istifade ettiklerini vurgular.

”

“

Tarihe büyük ilgi duyan Atatürk, "Eğer bir millet büyükse kendisini tanımakla daha büyük olur." diyerek tarih öğrenimine verdiği önemi göstermiştir.

”

BİRE BİR ÖSYM 4

Tarih öncesi çağların işlendiği bir derste aşağıdaki konuşma geçer:

Öğrenci:

– Öğretmenim, geçmişte yaşanmış bir olayı bilmemizin bize ne faydası olacak? Hayatta bizim ne işimize yarayacak?

Öğretmen:

– Tarih okumak, ----

Bu konuşmada boş bırakılan yere,

- geçmişte yaşanan olayların neden sonuçlarından dersler çıkarmayı sağlar.
- geçmiş çağlar üzerine düşünerek insanlık bilincini geliştirir.
- başkalarının yaşadıklarını zihinde canlandırarak empati yeteneğini geliştirir.

yargılarından hangileri getirilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

ÖRNEK 2

Tarihte, olaylara bağlı olarak uzun sürede oluşan durumlara "olgu" denilmektedir.

Bu tanıma göre, aşağıdakilerden hangisi tarihî olguya örnek olarak gösterilemez?

- A) Milliyetçilik ideolojisinin yayılması
B) Misyonerlik faaliyetlerinde bulunulması
C) Haçlı Seferleri'nin yapılması
D) Hristiyanlığın yayılması
E) Kolonicilik faaliyetlerinin hız kazanması

Anakronizm

- Tarih veya zaman uyumsuzluğu anlamına gelmektedir. Bu kavram; bir olay, varlık veya kişinin tarihte var olduğu zamanın kronolojik sıraya aykırılığını ifade eder.

Örnek: Bir ressamın yağlı boya eserinde Kanuni Sultan Süleyman ile Mustafa Kemal Atatürk'ü aynı masada sohbet ederken çizmesi iki devlet büyüğünün yaşadıkları zaman farklılıklarından dolayı anakronizme güzel bir örnektir.

ZAMANIN TAKSİMİ

- İnsanlığın ortaya çıkışıyla birlikte insanın karşılaştığı temel sorunlardan biri, zamanı anlamlandırmak olmuştur. İnsan, geçmişini bir düzene sokmak için asır, çağ, devir gibi terimlere başvurmuştur.
- Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının keşfini bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Bunun sonucunda yazıdan önceki zamanlar tarih öncesi, sonraki zamanlar ise tarihî dönemler olarak adlandırılmıştır. **Böylece tarihî olayların daha rahat incelenmesi, araştırılması ve öğrenilmesi amaçlanmıştır.** Geçmişin dönemlendirilmesinde farklı toplum ve kültürler kendi tarihlerindeki önemli olayları esas almıştır.

Takvim Sistemleri

- İnsanlık; zamanı gün, hafta, ay, yıl gibi belli periyotlara bölmüş ve düzenli bir sistem çerçevesinde algılamıştır. Hayatı bu çerçevede düzenlemek üzere insanlar yaklaşık 6000 yıldan beri takvim kullanmaktadır. Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Çinliler, Hintler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve topluluklar değişik takvimler meydana getirmiştir.
- Bazı toplumlar takvimlerini "Ay yılı" esasına göre oluşturmuştur (Sümer gibi). Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür.
- Bazı toplumlar ise takvimlerini "Güneş yılı" esasına göre oluşturmuştur (Mısır gibi). Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dönüşünü esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir.

 ÖNEMLİ

Geçmişte toplumların pek çoğu kendi ihtiyaçlarına yönelik takvimler oluşturup kullanmışlar veya aynı takvimi kendilerine göre düzenlemişlerdir. Bu nedenle takvimlerin başlangıç tarihleri toplumdan topluma değişiklik gösterir.

Örnek:

- İbraniiler yaratılış yılı olarak kabul ettikleri MÖ 3761 yılını takvimlerinin başlangıcı olarak seçmişlerdir.
- Yunanlar ilk olimpiyat oyunlarının düzenlendiği MÖ 776 yılını kabul etmişlerdir.
- Romalılar, Roma şehrinin kuruluş yılı olan MÖ 753 yılını kabul etmişlerdir.
- Hristiyanlar, Hz. İsa'nın doğduğuna inandıkları 0 yılını kabul etmişlerdir.
- Müslümanlar, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği 622 yılını kabul etmişlerdir.

- Türkler de tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya göre kültürel, ekonomik ve dinî etkileşimlerin ürünü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

TAKVİMİN ADI	ESAS ALDIĞI YIL SİSTEMİ	ÖZELLİKLER
12 Hayvanlı Türk Takvimi	Güneş	• 1 yıl 365 gün, 5 saat olarak kabul edilmiştir. • 12 yılda 1 devir yapar. • Yıllar hayvan adlarıyla gösterilir. • Aylar sayılarla belirtilmiştir. • Bu takvim Türklerden başka Çinliler, Tibetliler tarafından da kullanılmıştır.
Hicri Takvimi	Ay	• Bir yıl 354 gündür. • Kamerî (ay) takvim olarak da bilinir. • Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini (622) başlangıç yılı olarak esas almıştır. • Hz. Ömer döneminde düzenlenmiştir. • Ülkemizde 1 Ocak 1926'ya kadar yürürlükte olan bu takvim, günümüzde sadece dinî ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.
Celali Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından Ömer Hayyam başkanlığındaki bir heyete hazırlatılmıştır. • Takvimin başlangıç tarihi olarak 1079 yılı kabul edilmiştir. • Babür Devleti tarafından da kullanılmıştır.
Rumi Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Takvimin başlangıç tarihi olarak hicret kabul edilmiştir. • Gündelik hayatta Hicrî takvim kullanılırken 1839 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nde mali işlerde (vergi, maaş vb.) aksama olmaması için kullanılmıştır.
Miladi Takvim	Güneş	• Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir. • Gregoryen takvimi olarak da bilinir. • Başlangıç olarak 1 Ocak tarihi kabul edilmiştir. • Miladi takvimin ilk şekli Mısırlılara aittir. • Romalılar ve Papa XII. Gregorius tarafından geliştirilmiştir. • Hz. İsa'nın doğumu takvim başlangıcı olarak kabul edildiğinden bu takvime Miladi takvim adı verilmiştir. • Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

ÖRNEK 3

İlk Türk devletlerinin kendilerine ait bir takvim olan 12 Hayvanlı Türk Takvimi’ni bulup kullanması Türklerin aşağıdaki alanların hangisinde geliştiğine kanıt olarak gösterilebilir?

- A) Sanat B) Tarım C) Matematik
- D) Fizik E) Astronomi

MERAKLISINA

Çin astrolojisinde burçlar 12 hayvanla temsil edilir. Bu hayvanlar sırasıyla fare, öküz, kaplan, tavşan, ejderha, yılan, at, keçi, maymun, horoz, köpek ve domuzdur. Çin takviminde yıllar sırasıyla bu hayvanlarla temsil edilir ve 12 yılda bir devreder. Çin astrolojisi beş bin yıllık bir geçmişe dayanır. Çin burcu hesaplama doğum yılına göre yapılmaktadır.

UYGULA

Miladi Takvime Göre Doğum Yılınız ---	On İki Hayvanlı Türk Takvimi	→	_____
	Rûmî Takvim	→	_____
	Celâli Takvimi	→	_____
	Hicrî Takvim	→	_____

Miladi takvime göre doğum yılınızın verilen takvimlerdeki karşılığını hesaplayınız.

Milat ve Yüzyıl Kavramları

MİLATLAN ÖNCE (MÖ)				0	MİLATLAN SONRA (MS)			
99 - 0					0 - 99			
1. yüzyıl					1. yüzyıl			
99 - 50		49 - 0		0 - 49		50 - 99		
1. Yüzyılın İlk Yarı		1. Yüzyılın İkinci Yarı		1. Yüzyılın İlk Yarı		1. Yüzyılın İkinci Yarı		
99 - 75	74 - 50	49 - 25	24 - 0	0 - 24	25 - 49	50 - 74	75 - 99	
1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek	4. çeyrek	1. çeyrek	2. çeyrek	3. çeyrek	4. çeyrek	
Hız. İsa'nın doğumu (milat), miladi takvimin başlangıcı olarak kabul edilir. Milattan önceki tarihler günümüze yaklaştıkça küçölürken milattan sonraki tarihler günümüze yaklaştıkça büyölür.								
MÖ Milat MS ← 500 400 300 200 100 0 100 200 300 400 500 →								

→ Yüzyılların sınıflandırılmasında milat kavramı dikkate alınır. Hz. İsa'nın doğumundan önceki yıllara MÖ (milattan önce), sonrasına da MS (milattan sonra) denir. Yüzyıl kavramı teorik olarak sonu çift sıfır ile biten bir yılda başlar ve "yüz yıllık dönem" anlamında kullanılır. Bu kavram, XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

- Milattan önceki iki tarih arasındaki zaman farkını bulmak için tarihler birbirinden çıkarılır. Aynı durum milattan sonraki tarihler içinde geçerlidir.

Örnek: MÖ 1215 ile MÖ 415 yılları arasındaki zaman farkını bulmak için bu iki tarih birbirinden çıkarılır.

$$1215 - 415 = 800$$

Örnek: MS 1453 ile MS 1699 arasındaki farkı bulmak için büyük olan tarihten küçük olan tarih çıkarılır.

$$1699 - 1453 = 246$$

- Milattan önceki bir tarih ile milattan sonraki bir tarih arasındaki zaman farkını bulmak için bu iki tarih birbiri ile toplanır.

UYGULA

Yazının icadından günümüze kadar kaç yıl geçmiştir?

Çeyrek ve Yarıyıl Hesaplama

- Bir yüzyılda her 25 yıl çeyrek olarak ifade edilir. 50 yıl da yarıyıl olarak söylenir.
- Yüzyıllık bir zaman diliminde 2 yarıyıl ve 4 çeyrek vardır. Bunu bulmak için ise verilen yıl kaç basamaklı olursa olsun birler ve onlar basamağına bakılır.

- 0 - 49 arası 1. Yarıyıl
- 50 - 99 arası 2. Yarıyıl
- 0 - 24 arası 1. Çeyrek
- 25 - 49 arası 2. Çeyrek
- 50 - 74 arası 3. Çeyrek
- 75 - 99 arası 4. Çeyrek

ÖNEMLİ

MÖ yaşanan bir olayın kaçınıcı yüzyıla ait olduğunu bulurken MS ile aynı hesaplama yapılır. Ancak MÖ yarıyıl ve çeyrek hesaplamaları MS yarıyıl ve çeyrek hesaplamaları ile farklılık gösterir. Bu durumun nedeni MÖ yaşanan olayların tarihlenirken büyükten küçüğe doğru tarihlenmesidir.

99 - 49 arası 1. yarıyıl

50 - 1 arası 2. yarıyıl

99 - 75 arası 1. çeyrek

74 - 50 arası 2. çeyrek

49 - 24 arası 3. çeyrek

24 - 0 arası 4. çeyrek

Örnek:

MÖ	1253	13. y.y. in ilk yarısının 2. çeyreği	MS	1071	11. y.y. in 2. yarısının 3. çeyreği
	745	8. y.y. in ikinci yarısının 3. çeyreği		1789	18. y.y. in ikinci yarısının 4. çeyreği
	135	2. y.y. in 2. yarısının 3. çeyreği		2014	21. y.y. in ilk yarısının 1. çeyreği

UYGULA

1905 yılını hesaplayalım.

BİRE BİR ÖSYM 5

Orta Asya'da MÖ 1200 - 700 yıllarına ait Karasuk kültüründen dört tekerlekli araba, keçeden çadır, koyun yapağından eşya; MÖ 700 - 100 yılları arasındaki Tagar kültüründen ise çok sayıda ok uçları, toka, taç, bilezik gibi üzerleri kabartma hayvan başı işlemeli süs eşyaları ve hançerler bulunmuştur.

Yalnız bu bilgiler doğrultusunda,

- İki kültüre ait tüm kalıntılar gün yüzüne çıkarılmıştır.
- Tagar kültürü zaman bakımından Karasuk kültüründen sonradır.
- MÖ 3. yüzyılın sonlarında kurulduğu bilinen Hun Devleti, Tagar kültürüyle aynı dönemde siyasi varlığını sürdürmüştür.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

BECERİ TEMELLİ SORU 1

- MÖ 680 - Lidyalıların parayı kullanmaya başlaması
- MS 1215 - Magna Carta'nın imzalanması
- MÖ 3200 - Sümerlerin yazıyı bulması
- MS 375 - Kavimler Göçü'nün yaşanması
- MS 1789 - Fransız İhtilali'nin gerçekleşmesi

Yukarıda verilen gelişmelerden hangisi günümüze daha yakın bir zamanda gerçekleşmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

ÖRNEK SORULAR

1. D 2. C 3. E

BİRE BİR ÖSYM SORULARI

1. E 2. E 3. C 4. E 5. D

BECERİ TEMELLİ SORULAR

1. E

1. Tarih geçmişte meydana gelen olayları yer ve zaman göstererek, neden - sonuç ilişkisi içerisinde, belgelere dayanarak, objektif bir biçimde inceleyen sosyal bilim dalıdır.

Aşağıdakilerden hangisi verilen bu tanım ile ilişkilendirilemez?

- A) Üçüncü Dünya Savaşı'na devletler arasındaki bilimsel rekabet neden olacaktır.
- B) Tarımsal faaliyetlere başlanması yerleşik yaşamın benimsenmesinde etkili olmuştur.
- C) Haçlı Seferleri sırasında kağıt, barut, pusula gibi buluşlar Avrupalılarca öğrenilmiştir.
- D) Talas Savaşı Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinde etkili olan olayların başlangıcıdır.
- E) Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.

2. Tarih araştırmalarında bulunacak her yeni belge, mevcut bilgileri tamamlayabileceği gibi tamamen de değiştirebilir.

Buna göre;

- I. tarihin dinamik bir bilim olduğu,
- II. tarih biliminde kesin kural ve yargıların bulunmadığı,
- III. geçmiş olaylara ait gözlemlerin devam ettiği

ifadelerinden hangilerine ulaşılabılır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

3. I. Tarihsel olayların zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırılması
- II. Tarih biliminin farklı bilim dallarından yararlanması
- III. Tarihin yazının bulunması ile tarih öncesi ve tarihi devirler olmak üzere ikiye ayrılması

Yukarıda verilen durumlardan hangilerinin tarihsel gelişmelerin incelenmesini kolaylaştırdığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

4. Atatürk'ün "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir." sözünde vurguladığı kavram aşağıdaki sözlerinden hangisinde de vurgulanmıştır?

- A) Ne mutlu "Türk'üm" diyene.
- B) "Tarih; milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkar etmez."
- C) Yurtta sulh, cihanda sulh.
- D) Egemenlik, kayıtsız şartsız ulusundur.
- E) Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.

5. Aşağıdaki gelişmelerden hangisinin oluş zamanı diğerlerine göre daha belirgindir?

- A) Saltanat 1 Kasım 1922'de kaldırılmıştır.
- B) Osmanlı Devleti yaklaşık 600 yıl dünyaya hükmetmiştir.
- C) Kars Antlaşması ekim ayının ilk yarısında imzalanmıştır.
- D) I. Dünya Savaşı 1918'de sona ermiştir.
- E) I. Meşrutiyet XIX. yüzyılda ilan edilmiştir.

6. Çok sayıda tarihî malzemeden, tarih biliminin yöntemlerini kullanarak yeni bir tarihi hükme ulaşmaya "terkip" denir.

Buna göre bir tarih araştırmacısının;

- I. olayların araştırıldığı günün koşulları göz önünde bulundurularak incelenmesi,
- II. olayların aydınlatılmasında objektif davranılması,
- III. elde edilen tarihî bilgilerin nesnel bir biçimde yorumlanması

durumlarından hangilerine dikkat etmek zorunda olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
- D) II ve III E) I, II ve III

7. **Kullanım Önceliğine Göre Kaynaklar**

Birinci Elden Kaynaklar (Ana Kaynak)	İkinci Elden Kaynaklar
• Hatıralar • Arşivler • Sanat Eserleri • Arkeolojik malzemeler • Kronikler	Olayların gerçekleştiği döneme yakın zamanda ya da birinci elden kaynaklardan faydalanılarak yazılmış eserlerdir.

Bu tabloya bakılarak;

- Birinci elden kaynakların daha kanıtlanabilir bilgiler sunduğu,
- İkinci elden kaynakların özellikle tarih öncesi devirleri aydınlattığı,
- Tac Mahal'in birinci elden kaynaklar arasında yer aldığı

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

8. **Olay:** İnsanları ilgilendiren sosyal, ekonomik, kültürel, dini ve benzeri alanlarda meydana gelen oluşumlardır.

Olgu: Oluşum süreci içinde belirtisi gözlemlenmiş olaylardan ibarettir. Uzun süreli gelişmelerdir.

Bu bilgilere göre aşağıdaki olay - olgu eşleştirmelerinden hangisinin yanlış verildiği söylenebilir?

Olay	Olgu
A) Talas Savaşı	İslamiyet'in Türkler arasında yayılması
B) Malazgirt Savaşı	Anadolu'nun Türkleşmesi
C) Cumhuriyet'in ilanı	Türkiye'nin modernleşmesi
D) Fransız İhtilali	Milliyetçilik düşüncesinin önem kazanması
E) Sanayi İnkılabı	Fabrikaların kurulması

9. Ordu'da, Kurul Kalesi ve yerleşmesinde tahtta oturan Ana Tanrıça Kibele heykeli bulunmuştur. Mermerden yapılan ve 110 santim yüksekliğinde olan heykelin 2100 yıllık olduğu tahmin edilmektedir...

Bulunan Ana Tanrıça Kibele heykelinin incelenmesinde aşağıdaki bilim dallarından hangisinin tarih bilimine yardımcı olması beklenebilir?

- A) Heraldik B) Sicilografi C) Toponomi
D) Epigrafya E) Arkeoloji

10. MÖ tarihleri Milat Takviminin başlangıcından geriye doğru gittikçe, MS tarihleri ise Milat Takviminin başlangıcından günümüze doğru geldikçe sayısal değer olarak artar.

Buna göre;

- MÖ iki tarihten sayısal değeri büyük olan küçük olandan daha eski bir tarihi gösterir.
- MS iki tarihten sayısal değeri büyük olan küçük olandan günümüze doğru daha yakın bir tarihi gösterir.
- MÖ iki tarihten sayısal değeri küçük olan büyük olandan daha eski bir tarihi gösterir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

11. Tarih; geçmişteki olaylara ait bilgilerin keşfi, toplanması, bir araya getirilmesi ve sunulması bilimidir. Geçmişteki olaylara ilişkin tüm bilgiler, olayların vuku bulduğu dönemin şartları göz önüne alınarak nesnel bir şekilde sunulmalıdır. Bu nedenle de tarih yazıcılığında birinci elden kaynaklar çok önemlidir. Geçmişe doğru gidildikçe karşılaştırılacak kaynak azlığı, var olan eseri daha iyi tenkit etmeyi gerektirmektedir.

Buna göre aşağıdaki kaynaklardan hangisinin birinci elden kaynaklar arasında yer aldığı söylenemez?

- A) Lahit B) Asker mektubu C) Mağara resimleri
D) Araştırma yazıları E) Berat

12. **Aşağıdakilerden hangisi tarih öğrenmenin yararlarından biri değildir?**

- İnsanları ve toplumları anlamamıza yardım eder.
- Etnik üstünlüğün sağlanmasına katkıda bulunur.
- Empati yeteneğini geliştirir.
- Geleceğe ışık tutar.
- Millî birlik ve beraberliği güçlendirir.

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İnsanlığın İlk İzleri

- İnsanın geçmişini, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.
- Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur, arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen araç ve gereçlerdir.

BİRE BİR ÖSYM 1

Kazılarda ortaya çıkarılan eski yerleşim yerlerinin pek çoğunda yiyecek pişirme ve saklama kapları, giysiler, silahlar gibi eşyalara rastlanmaktadır.

Bu durum, aşağıdakilerden hangisine bir kanıt olabilir?

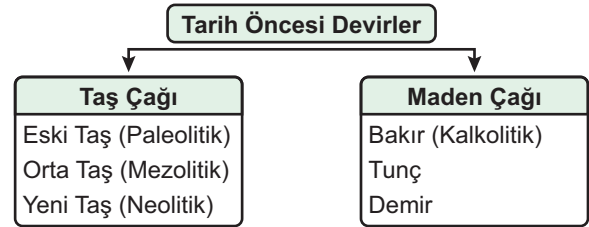
- A) Araç ve gereçlerin paylaşılmasına önem verildiğine
- B) Topluluklar arasında ticaret yapıldığına
- C) İnsan gereksinimlerinin birbirine benzediğine
- D) Uygarlık düzeyinin toplumdan topluma değiştiğine
- E) İnsanlar arasında barışın egemen olduğuna

- Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl öncesinde dünya buzlarla kaplıydı. Buzların erimesiyle Kuzey Yarımküre'nin bazı yerlerinde insanların yaşayabileceği ılıman iklime sahip bölgeler vardı. 12.000 yıl önce Anadolu'nun güneydoğusunda yer alan Mezopotamya'da "Bereketli Hilal" olarak isimlendirilen bölgede insanların yaşayabileceği bir iklim oluşmuştu.

Yazının İcadından Önceki Dönemler

- İnsanlık tarihinin en uzun dönemini oluşturan Tarih Öncesi Dönem'de insanlar doğaya bağımlı yaşamış, hayat tarzı olarak avcılık ve besin toplayıcılığını benimsemişlerdir.
- Daha sonraki süreçte insanlar yabani tahılları ıslah ederek kendi kontrollerinde planlı bir tarımsal faaliyete girişmişlerdir. Böylece bölgedeki avcı ve toplayıcı toplumlar giderek üretici konuma geçmiştir.
- Tarıma geçişle birlikte keçi, sığır, domuz, at ve köpek gibi hayvanlar evcilleştirilmiş ve günümüzdeki köy yaşamına benzer yaşam biçimleri oluşturulmuştur. Ancak konargöçer yaşam tarzı, avcılık - toplayıcılık faaliyetleri ile birlikte sürdürülmeye devam etmiştir.
- Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim, nüfus artışına yol açmıştır.

Taş Devri (MÖ 600.000 - 5.500)

Eski Taş Çağı (Kaba Taş, Paleolitik) (MÖ 600.000 - 10.000)

- İnsanlığın yaşadığı en uzun dönemdir.
- İnsanlar yaşamlarını avcılık ve toplayıcılıkla sürdürmüşlerdir.
- Ağaç kovuklarını ve mağaraları barınak olarak kullanmışlardır.
- Bitkilerden elde ettikleri boyalar ile mağara duvarlarına av sahnelerini betimlemişlerdir.
- Bu dönem insanların üretici olmadıkları, toplayıcı - tüketici oldukları dönemdir. Küçük gruplar halinde avların peşinde göçebe bir yaşam sürdürmüşlerdir.
- Sivri ve keskin taşlarla kendilerini vahşi hayvanlara karşı korumuşlardır.

Dünyada bu döneme ait kalıntılar;

- İspanya Altamira,
- Fransa Lascaux (Laskö) mağaralarında bulunmuştur.

Ülkemizde bu döneme ait kalıntılar;

- Antalya'da Karain, Beldibi ve Belbaşı Mağaraları,
- İstanbul'daki Yarımburgaz Mağarası'nda (Anadolu'nun en eski yeri) bulunmuştur.

Orta Taş Çağı (Yontma Taş, Mezolitik) (MÖ 10.000 - 8.000)

- Avcılık ve toplayıcılık devam etmiştir.
- İnsanlar mağaralarda yaşamaya devam etmişlerdir.
- Taşlar yontulup basit araç gereçler yapılmıştır.
- Ateş bu çağda keşfedilmiştir. İnsanların ateşi bulmalarıyla birlikte yiyeceklerini pişirerek tükettiklerini, soğuktan ve vahşi hayvanlardan korunduklarını, karanlıktan kurtulduklarını söyleyebiliriz.

Dünyada bu döneme ait kalıntılar

- Güney Tacikistan'da Kuldara Bölgesi'ndedir.

Ülkemizde bu döneme ait kalıntılar;

- Antalya'da Beldibi,
- Göller Yöresi Baradiz,
- Ankara Macunköy,
- Samsun Tekkeköy bölgelerindedir.

Yeni Taş Çağı (Cıvalı, Neolitik) (MÖ 8.000 - 5.500)

- Havaaların ısınmasıyla birlikte insanlar su kenarlarında yaşamaya başlamışlardır.
- İlk köyler bu dönemde kurulmuştur.
- Tarım hayatı ile birlikte üretim faaliyetleri başlamıştır.
- Taş araç ve gereçlerin yanında yiyeceklerini korumak düşüncesiyle topraktan da araç ve gereçler yapılmıştır.
- At, koyun ve sığır gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir.
- Bitki liflerinden giysiler yapılmıştır.
- Tüketici durumdan üretici durumuna geçilmiştir.
- Tekerlek icat edilmiştir (Böylece ulaşım daha kolay hale gelmiştir).
- Yeni Taş Çağı'na ilk önce Ön Asya'da girilmiştir.

Ülkemizde bu dönemdeki kalıntılar;

- Diyarbakır Çayönü (Anadolu ve Güneydoğu Avrupa'da kurulan ilk köy yerleşim yeri)
- Konya Çatalhöyük (İnsanlık tarihinin ilk şehir yerleşkesi)
- Gaziantep Sakçagözü'dür.

Maden Devri

Bakır Çağı (Kalkolitik)

- Erime hızı düşük, çıkarılışı kolay olduğu için ilk kullanılan maden bakırdır.
- Bu dönemde tarım, avcılığa karşı daha fazla önem kazanmıştır.
- Şehirlerin etrafı surlarla çevrilmiştir.

Ülkemizde Bakır Çağı'na ait yerleşimler;

- Denizli Beycesultan,
- Samsun İkiztepe,
- Çanakkale Truva ve Kumtepe'dir.

Tunç Çağı

- Bakır ile kalayın karışımıyla oluşan tunç bakıra göre daha sert ve dayanıklıdır.
- İlk şehir devletleri bu dönemde oluşturulmuştur.
- Mezopotamya'da Sümer ve Akad, Anadolu'da Hititler bu dönemde ortaya çıkmıştır.
- İnsanların ihtiyacından fazlasını üretmeleri ve farklı araç gereçlere ihtiyaç duymaları ticaret faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır.

Ülkemizde bu döneme ait kalıntılar;

- Ankara Ahlatlıbel,
- Kayseri Kültepe (Asurluların ticaret kolonisi, Asurlu tüccarlar yazıyı Anadolu'yla tanıştırmışlardır.)

Demir Çağı

- Bakır ve tunca göre daha sert olan demir madenin işlenmesiyle silahlar bu madenden yapılmaya başlanmıştır.
- İlk krallıklar bu dönemde kurulmuştur.
- Daha dayanıklı malzeme üretimi yapılmıştır.

ÖRNEK 1

Eski Çağ uygarlıklarına ait kazılarda Bakır Devri'ni yaşayan bir toplumda kilden tabletlerin olduğu görülmüştür.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin kanıtı olabilir?

- Tarihî çağların sıra ile yaşandığının
- Tarih öncesi dönemlerin yazının bulunması ile belirlendiğinin
- Tarihî çağların Anadolu'da başladığının
- Toplumlar arasında etkileşim yaşandığının
- Toplum ihtiyaçlarının benzerlik gösterdiğinin

ÖNEMLİ

Tarih Öncesi Dönemin Genel Özellikleri

- Tarih öncesi devirler kullanılan araç ve gereçlere göre isimlendirilmiştir.
- Toplamlar, bu devirleri sırasıyla ve eş zamanlı olarak yaşamamıştır. Uygarlıklar arası etkileşimden dolayı bir devrin bir toplumda hiç yaşanmamış olması veya aynı tarihlerde farklı devirlerin yaşanıyor olması mümkündür. Bir toplum, Tunç Çağı'nı yaşarken bir başka toplum yazıya geçmiş olabilir.
- İhtiyaçlar icatları beraberinde getirmiştir.

BİRE BİR ÖSYM 2

Tarih öncesinde yaşayan insanların önce taş, sonra toprak, daha sonra madenden yararlanmaları aşağıdakilerden hangisini gösterir?

- İnsanların bilgi birikiminin giderek arttığını
- Yaşayan insan sayısında artış olduğunu
- İnsanların farklı ortamlarda, dağınık halde yaşadıklarını
- Taş, toprak ve madenin kullanılma sürelerinin aynı olduğunu
- Bazı malzemelerin doğada çok az bulunduğunu

Tarih Öncesi Yerleşim Alanları

Çatalhöyük (Konya)

- Anadolu'da yazıdan önceki döneme ait yerleşim alanlarından biri Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük yerleşkesidir. Çatalhöyük, Anadolu coğrafyasında 2.000 yıldan fazla bir zamanda köy yaşamından kentsel hayata geçişin önemli bir kanıtıdır. İlk yerleşim yerlerinden olan Çatalhöyük'te ezme ve öğütme taşlarının bulunması, buradaki insanların kendi ekmek ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir. Ayrıca köpek ve sığır burada evcilleştirilen hayvanlar arasındadır. Çatalhöyük, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır.

Çayönü (Diyarbakır)

- Yazıdan öncek dönemlerde, zamanlarda i önemli yerleşim merkezlerinden biri de Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarındaki Çayönü'dür. Çayönü'nde Yakın Doğu'daki köy yerleşmelerinin ilk örneği görülmektedir. Çayönü, günümüzden yaklaşık 10 bin yıl önce dere kenarında bereketli bir ovardı. Çayönü Ovası, avcılık için de ideal bir konumdaydı.

- Ayrıca MÖ 8500'lerde Urfa ve Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başlamış olması, tahılın ana vatanının Anadolu olduğunu ortaya koymaktadır.

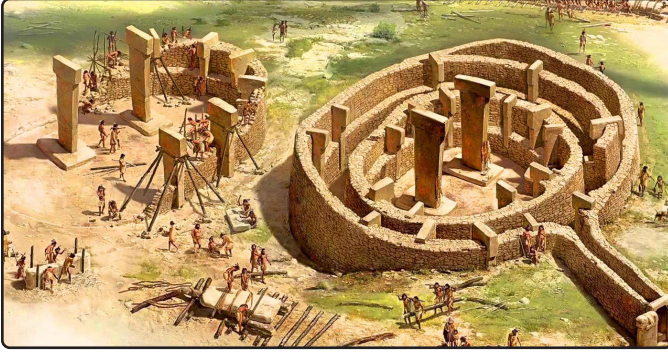
BİRE BİR ÖSYM 3

Diyarbakır yakınlarında bulunan Çayönü yerleşim yerine ait aşağıdaki bilgilerden hangisinin, erken dönemlerde bile malzemelerin yer değiştirdiğine ve olası bir ticaretin varlığına kanıt olduğu savunulabilir?

- Av etkinliklerinde evcilleştirilmiş köpeklerin kullanılması
- Tarımsal etkinliklerde değirmen taşları ve orakların kullanılması
- Kolye yapımında çeşitli renklerde taş boncuklarla deniz kabuklarının kullanılması
- Girişleri çatıda olan tahıl ambarlarının bulunması
- MÖ 7000 yılına tarihlenen en eski dokuma parçasının bulunması

Göbeklitepe (Şanlıurfa)

- UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınan Göbeklitepe, Şanlıurfa'da Örencik köyü yakınlarındadır. Burada 1995 yılında Arkeolog Klaus Schmidt tarafından kazı çalışmaları başlatılmıştır. Göbeklitepe'de konut özelliği taşımayan yapılar dinî ve ayinsel bir amaç taşımaktadır. Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl öncesine ait olan ve günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli dinî mimarinin içerisinde yer aldığı Göbeklitepe'de taş aletler, heykeller ve bitki kalıntıları bulunmuştur. İnsanoğlunun tarım ve yerleşik hayattan sonra tapınaklar yaptığı şeklindeki yaygın görüş, Göbeklitepe'nin keşfiyle tartışmaya açılmıştır.

Tarih Çağları

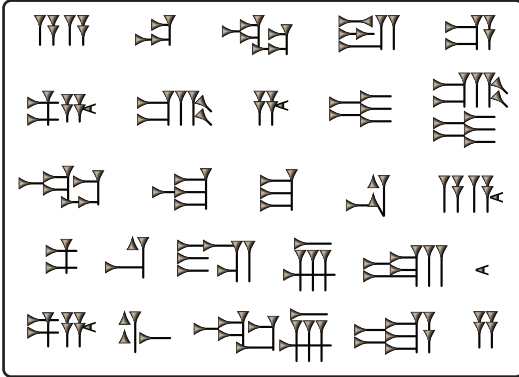
İlk Çağ	Orta Çağ	Yeni Çağ	Yakın Çağ
MÖ 3200 - MS 375 Yazının icadından Kavimler Göçü'ne kadar geçen süre	375 - 1453 Kavimler Göçü'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar geçen süre	1453 - 1789 İstanbul'un Fethi'nden Fransız İhtilali'ne kadar geçen süre	1789 - ... Fransız İhtilali'nden günümüze kadar geçen süre

YAZININ GELİŞİMİ

- İlk Çağ'da Mezopotamya'daki herkes elde ettiği ürünü, tanrının evine yani mabede teslim etmek zorundaydı. Rahipler, vatandaşların teslim ettiği ürünü tabletlere resmederdi. Bunun sonucunda Sümerler, mabet ekonomisinin zorunluluğu ile sembol yazısını (piktografik yazı) icat etti.

Piktografik Yazı

- Bu yazı, sembol şeklindeki işaretlerden oluşmuştur. Piktografik yazıda avuç içine sığabilecek bir kil tablet üzerine kareler çizilir ve anlatılmak istenenler sembollerle verilir. İşaretler çiviye benzetildiği için bu yazıya çivi yazısı denilmiştir. Sümerlerin kullandığı ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır. Sümerlerde okullara "Tablet Evi" adı verilmekteydi.

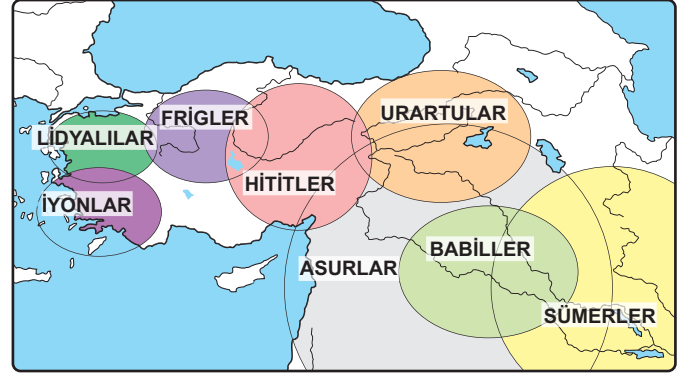
Kilden Tabletler	Papirüs	Parşömen	Kâğıt
- İlk yazı malzemesi olarak kullanılmıştır. - Kil tabletlerin yanı sıra taş, tahta, kurşun, kalay, tunç, piring, fil dişi ve kemik levhalar da kullanılmıştır.	- Mısırlılar tarafından icat edilmiştir. - Nil kenarında yetişen papirüs bitkisinden yapılan kâğıda benzer malzemedir.	- Keçi ve koyun derisinin terbiye edilmesiyle yapılan yazı malzemesidir. - Bergama Krallığı'nda icat edilmiştir.	Çin'de ağaç kabuklarının işlemden geçirilmesi yoluyla günümüzde kullanılan kâğıt icat edilmiştir.

Alfabenin Serüveni

- Sümerlerin çivi yazısı ve Mısırlıların hiyeroglifi, bir yazı biçimi olmasına rağmen "alfabe" olarak kabul edilmemiştir. Çünkü bu yazılarda her işaret, bir veya birden fazla heceyi ya da kavramı kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Yazının konuşulan dilin yerini alması ve içerdiği ses değerleri ile okunması başka kültürler tarafından anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu zorluk alfabenin bulunmasıyla ortadan kalkmıştır.

Sümer çivi yazısı , Sümerler tarafından kil tabletler üzerine kazınarak oluşturulmuştur. Tarihte kullanılan ilk yazıdır.	Mısır hiyeroglif yazısı , Mısır medeniyeti tarafından kullanılmıştır. Resimleri simgeleştirerek oluşturulmuş yazı türüdür.	Fenike Alfabeti , Kenaniler tarafından kullanılan alfabe sisteminin geliştirilmiş halidir. 22 ünsüz harften oluşan Fenike alfabesi günümüzdeki birçok alfabenin temelini oluşturmuştur.	Yunan Alfabeti , Fenike alfabesine 4 ünlü eklenerek 26 sestene oluşan ve Yunan medeniyetleri tarafından kullanılan alfabedir.	Latin Alfabeti , Antik Roma medeniyeti tarafından Yunan ve Etrüsk alfabelerinin geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.
---	---	--	--	---

İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

Anadolu ve Mezopotamya Medeniyetleri Haritası

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

Mezopotamya → Ortadoğu'da, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye verilen addır. → Bugünkü Irak, Suriye ve Güneydoğu Anadolu topraklarının bir kısmını içine alır.	• Mezopotamya, verimli topraklara sahip olması ve iklim şartlarının uygun olması gibi nedenlerden dolayı, sık sık istila (saldırı) ve göçlere sahne olmuş; insanlar arasındaki kültür etkileşim fazla olduğundan medeniyet bu bölgede gelişmiştir. • Mezopotamya'da taş olmadığı için yapıların çoğu kerpiçten, killi topraktan yapılmıştır. Bu nedenle Mezopotamya'da yüksek bir medeniyet kurulduğu halde günümüze çok eser ulaşamamış, hemen hemen hepsi yıkılmıştır.	Mezopotamya Medeniyetini Oluşturanlar; Sümer (MÖ 4000- MÖ 2350) Akad (MÖ 2350- MÖ 2100) Elam (MÖ 3000- MÖ 640) Babil (MÖ 2100- MÖ 609) Asur (MÖ 2000- MÖ 609)
--	---	--

Sümerler

- Mezopotamya'nın tarihi Sümerlerle başlamaktadır. Sümerler Asya kökenli bir kavim olup MÖ 4000 yıllarında Ön Asya'ya göç ederek Aşağı Mezopotamya bölgesine yerleştiler.
- Ziggurat denilen çok katlı tapınakların etrafına evlerin yapılmasıyla bölgede ilk köyler kurulmuştur. Köylerin büyüyerek şehirlere dönüşmesi sonucu ilk şehir devletleri ortaya çıkmıştır. En önemli şehir devletleri Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Eridu ve Umma'dır.

ÇIKARIM

Şehir devletlerinin olması siyasi birliğin olmadığını gösterir.

NOT

Sümer şehir devletleri dünyanın ilk devlet teşkilatlarıdır.

ÖNEMLİ

Zigguratların 4 ana işlevi vardır: tapınak, okul, gözlemevi ve depo. Bu durum zigguratların çok amaçlı kullanıldıklarının kanıtıdır.

- **Patesi** veya **Ensi** adı verilen rahip krallar Sümer şehir devletlerini Tanrı adına yönetiyor ve krallık babadan oğula geçiyordu. Krallar aynı zamanda başrahip, başyargıç ve başkomutan olarak bütün yetkileri kendilerinde toplamışlardı.

ÇIKARIM

Bu durum Sümerler'deki yönetim biçiminin teokratik monarşi olduğunu göstermektedir.

- Sümerler çok tanrılı (politeist) bir inanca sahiptir.
- Mezopotamya'da ekonomi tarıma dayanmaktadır. Topraklar Tanrı'nın malı sayıldığı için topraktan elde edilen ürünler rahipler tarafından toplanır ve tapınaklarda depolanırdı. Bu durum özel mülkiyetin bulunmadığının kanıtıdır.
- Halk; hürler, korunanlar ve kölelerden oluşmaktadır. Soylular, rahipler, askerler, memurlar ve tüccarlar hürler sınıfına, halk ise korunanlar sınıfına girmektedir. Kölelerin hiçbir hakları yoktur.

ÖNEMLİ

Bir toplumda halk; soylular, hürler ve köleler diye ayrılıyorsa bu durum o toplumda toplumsal sınıf ayrımı olduğunu gösterir.

- Urkagina tarihin **ilk yazılı kanunlarını** yaparak herkesin malını kanun güvencesine almış ve köle durumuna düşenler özgürlüklerine yeniden kavuşmuştur.

ÇIKARIM

Bu durum Sümerlerin tarihteki ilk hukuk devleti olduğunu göstermektedir.

- Tapınaklara getirilen ürünlerin cinsini belirlemek amacıyla rahipler tarafından çizilen işaretler **Sümer çivi yazısını** ortaya çıkarmıştır. **MÖ 3200** yıllarında **Sümerler**, dünyada yazıyı kullanan ve **tarihi devirleri** başlatan **ilk uygarlık** olmuştur.

ÇIKARIM

Bu durum ihtiyaçların buluşları ortaya çıkardığının göstergesidir.

- Sümerler, ayı 30, yılı 360 gün, gece ve gündüz sürelerini 12 saat olarak belirlemişlerdir. Bunun sonucu olarak Sümerler ayın hareketlerine göre **Ay Yılı** esasına dayanan ilk takvimi yapmışlardır.
- Gılgamış, Tufan ve Yaratılış destanları Sümerler tarafından yazılmıştır.
- Bölge sık sık istilalara uğradığı ve savunulması güç olduğu için her erkek asker sayılmıştır. Fakat düzenli bir ordusu olmadığı için Akadların saldırıları sonucu MÖ 2350'de Sümerler egemenliklerini kaybetmişlerdir.

NOT

Mezopotamya medeniyetlerinin temelini Sümerler oluşturmuştur. Sümerlerden sonra Mezopotamya'da kurulan diğer uygarlıklar Sümerleri örnek almışlar ve Sümer uygarlığını geliştirmişlerdir.

Akadlar

- Sami ırkına mensup olan Akadlar, Arabistan'dan gelerek Yukarı Mezopotamya bölgesinde Fırat boylarına yerleştiler. Tarihte **ilk düzenli orduyu kuran Akadlar** Sümerleri MÖ 2350'de yıktıktan sonra tüm Mezopotamya ve çevresindeki Elam, Güneydoğu Anadolu, Suriye ve Lübnan bölgelerini de ele geçirerek tarihte **ilk imparatorluğu** kurdular.

ÖNEMLİ

Devletin sınırlarının genişlemesiyle birlikte devlet yönetimi zorlaştığı için devlet yönetimini kolaylaştırmak amacıyla memurların sayısı artırılmıştır.

NOT

Akadlar, Sümer Çivi Yazısı'nı kullanmakla birlikte yazı dili olarak Akadçayı kullanmışlardır. İlk Çağ'da Mezopotamya, Mısır ve Anadolu arasında Akadça ortak dil, Sümer Çivi Yazısı'da ortak yazı olarak kullanılmıştır.

Babiller

- Arabistan'dan Mezopotamya'ya gelen Sami asıllı Amurrular tarafından MÖ 2100'de Babil merkez alınarak I. Babil Devleti kurulmuştur.
- Kendilerinden önceki Sümer ve Akad kültürlerini benimsemişler, yazı dili olarak Akadçayı kullanmışlardır.
- Babil Devletleri'nin en önemli kralı **Hammurabi**'dir. Hammurabi devlet yönetiminde ve hukuk sisteminde köklü değişiklikler yapmış ve **ilk anayasayı** hazırlamışlardır. Hammurabi gücünü din yerine kanunlardan ve ordudan alan bir yönetim kurarak **rahip - kral** anlayışına son vermiştir. Din işleriyle devlet işlerini birbirine ayırarak **mutlak krallık** kurmuştur.
- Hammurabi'den sonraki süreçte devlet zayıflamış, Hititler bu devlete son vermiştir. Babilliler, Hititlerin yıkılmasından sonra Asur egemenliğine girmiştir.
- Medlerle ittifak yaparak Asur Devleti'ni yıkmış ve ikinci kez devlet kurmuşlardır. Mezopotamya'nın en son devleti olan II. Babil'e Persler son vermiştir. Babiller, tıp ve astronomi alanında ilerlemişlerdir. Başlıca geçim kaynakları tarım ve ticarettir.
- Mimari açıdan Mezopotamya'nın en gelişmiş uygarlığı Babillerdir. Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri bu alandaki en güzel örnektir.

Shorts 2

Babil'in Asma Bahçeleri

Elam

- Sami kökenlidirler.
- Başkentleri Sus'tur.
- Elamlılar, Sümerler gibi önceleri şehir devletleri ve ayrı prenslikler halinde yaşamış, MÖ 3000 yıllarında Sus kenti prensi diğer kent devletlerini de egemenliğine alarak bir krallık kurmuştur.
- Tarımsal topraklara sahip olmak için Sümer ülkesini istila etmişler ve Sümer egemenliğine son vermişlerdir.
- Elamlılar zengin yer altı kaynaklarına sahiptirler. Ayrıca Doğu Akdeniz'den geçen ve Basra Körfezi'nde sona eren ticaret yolunun da topraklarında bulunması nedeniyle sık sık saldırılara uğramışlardır.
- Güzel sanatlar ve süsleme alanında büyük gelişme göstermişlerdir.
- Elamların egemenliğine MÖ 7. yüzyıl ortalarında Asurlular son vermiştir.

Asur

- Sami kökenli bir kavim olan Asurlular, daha çok tüccar bir kavim olarak bilinmektedir.
- Başkenti Ninova'dır.
- Hititlerin yıkılmasından sonra Ön Asya'da güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmışlar, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'yu, Suriye'yi, Filistin'i ve Mezopotamya'yı egemenliklerine almışlardır.
- Son güçlü hükümdarları Asurbanipal Dönemi'nde Basra Körfezi'nden Mısır'a ve Toroslara kadar genişlemişlerdir.
- Özellikle, Yukarı Mezopotamya'da (Kuzey Mezopotamya) yaşadıkları ve bölgeleri dağlık olduğu (tarıma elverişli olmadığı) için Anadolu ile ilgilenmişler ve buralara ticaret kolonileri kurmuşlardır. Kolonilerden en önemlisi Kayseri Kültepe'de kurulmuş olan Kaneş'tir.
- Kaniş'te (Kültepe) yapılan araştırmalar sonucu Anadolu'daki ilk yazılı belgeler bulunmuştur.

ÇIKARIM

Bu durum Anadolu'ya yazıyı Asurluların getirdiğini göstermiştir. Ticari ilişkiler sonucunda Anadolu'ya yazıyı getirerek tarih çağlarını başlatmışlardır.

- Asur kanunları çok serttir. Çok tanrılı bir dinsel yaşayışları vardır.
- Kültürel çalışmalara önem vermişlerdir. Mezopotamya'nın Ninova şehrinde tarihin bilinen ilk kütüphanesini kurmuşlardır.
- Ön Asya'da atlı birlik kullanan ilk kavim Asurlular olmuştur.
- İlk sömürgeci devlettir.
- Kaya oymacılığında ileri gitmişlerdir. Nemrut Dağı heykelleri Asurlulara aittir.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Anadolu, ilk uygarlıklar sürecinden itibaren birçok kültüre yurt olmuştur.

Bu durum;

- Göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması,
 - Asya ile Avrupa arasındaki bağlantı konumunda olması,
 - Verimli topraklara sahip olması,
 - İkliminin insan yaşamına uygun olması
- gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Anadolu Medeniyetini Oluşturanlar:

Hititler (MÖ 2500 - MÖ 1700)
İyonyalılar (MÖ 1200 - MÖ 546)
Urartular (MÖ 900 - MÖ 600)
Frigler (MÖ 750 - MÖ 650)
Lidyalılar (MÖ 600 - MÖ 546)

Hititler

- Hititler MÖ 2000 yıllarında Kafkaslar üzerinden Orta Anadolu'ya gelerek Kızılırmak boylarına yerleşmiş Hitit Devleti'ni kurmuşlardır.
- Hitit Devleti, başlangıçta feodal yapıda bir devlettir. Bu durum taht kavgalarına neden olduğu için merkezi otoriteyi güçlendirmek amacıyla feodal beylikler ortadan kaldırılmış ve yerine merkezden valiler atanmıştır.

BİRE BİR ÖSYM 4

Hititlerin ilk zamanlarında,

- I. fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi,
- II. prenslerin kendilerine verilen topraklara karşılık, savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi,
- III. ekonomilerinde hayvancılığın önemli bir yer tutması

durumlarından hangilerinin feodal tımar sisteminin uygulandığını gösterdiği savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

→ Devletin başında bir kral bulunmakta ve krallık babadan oğula geçmektedir. Kral aynı zamanda **başkomutan, başyargıç ve başrahiptir**.

UYGULA

Bu duruma bakılarak Hititlerin yönetim anlayışı ile ilgili neler söylenebilir?

→ Başlangıçta kralın yanında devlet işlerinde görevli memurlar ve soylulardan oluşan **Pankuş** adında bir meclis vardır. İlk zamanlarda kralların yetkilerini sınırlayan ve devlet yönetiminde söz sahibi olan bu meclis, imparatorluk döneminde etkisini yitirmiştir.

ÇIKARIM

Bu durum ilk zamanlarda Hititlerde meşruti bir yönetimin varlığını gösterir.

→ Devlet yönetiminde kraldan sonra en yetkili kişi **Tavananna** denilen kraliçedir. Hititler devletin devamlılığını sağlamak ve taht mücadelesini önlemek amacıyla veliaht tayin etmişlerdir.

BİRE BİR ÖSYM 5

Hattuşaş'ta bulunan ve Hititlerle Mısırlılar arasında yapılan Kadeş Barışı ile ilgili olan metinde, antlaşmaya Hitit Kralı III. Hattuşili'nin mühürü yanında, Hitit Kraliçesi Pudahepa'nın mühürü de basılmıştır.

Bu bilgi aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

- A) Antlaşmanın eşit koşullar altında yapıldığının
B) İki devletin yöneticileri arasında akrabalık kurulduğunun
C) Antlaşmanın uzun süre yürürlükte kalacağını
D) Kraliçenin, devlet işlerinde söz sahibi olduğunun
E) Eski Anadolu'da, yasaların kadınları koruduğunun

- Halk; soylular, rahipler, hürler, namralar (hürriyetlerini kazanmış köleler) ve kölelerden oluşmuştur. Hititlerde kölelerin bazı hakları bulunuyordu. Belli ölçüde mal ve mülk sahibi oluyorlar, bedel ödeyerek hürler sınıfına geçebiliyorlardı.
- Hititlerde gelişmiş bir hukuk sistemi vardır. Hukuk sistemi Sümer Kanunları'ndan etkilenecek şekilde hazırlanmıştır.
- Hititler Sümerlerin çivi yazısını ve daha sonra kendi icatları olan hiyeroglif yazısını kullanmışlardır. İvriz ve Yazılıkaya kabartmaları günümüze kadar kalmıştır.
- Hititler, tanrılarına hesap vermek amacıyla **Anal** adı verilen yıllıklar yazarak Anadolu'da tarih yazıcılığını başlatmışlardır. Anallar tanrı adına yazıldığı için doğru ve objektif olma ihtimalleri çok yüksektir.
- **Kadeş Antlaşması tarihteki ilk yazılı antlaşmadır.** Mısırlılar ile Hititler arasında yapılmıştır.
- Çok tanrılı dinleri vardır. Hitit ülkesine **Bin Tanrı İli** de denir.

ÇIKARIM

Bu durum dinî hoşgörünün de kanıtıdır.

Frigler

- MÖ 1200'lerde Anadolu'ya göç eden Frigyalılar, Kızılırmak ve Sakarya nehirleri arasındaki bölgeye yerleşmişlerdir. Gordion (Polatlı) merkez olmak üzere MÖ 750'den sonra Frigya Devleti'ni kurmuşlardır.
- Ekonominin tarım ve hayvancılığa dayanması hukuk kurallarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Tarımı korumak için ağır cezalar koymuşlardır. Buna göre kasıtlı olarak öküz kesmenin veya saban kırmanın cezası ölümdür.
- Frigyalılar, **fabl** denilen hayvan hikayelerinin ilk örneklerini vermişlerdir.
- En önemli tanrıları, bereket tanrısı Kibele'dir.

ÖNEMLİ

Frigya medeniyetinde tarım ve hayvancılığa önem verilmesi, tarım ve hayvancılığın; hukuk kurallarını, dini inançlarını ve edebiyat eserlerini etkilemesine ve yönlendirmesine yol açmıştır.

→ Krallarına Midas adını vermişlerdir.

Shorts 3

Kral Midas Efsanesi

- Dokumacılık, maden ve tahta işçiliği, heykeltıraşlık gibi alanlarda gelişme göstermişlerdir.
- El işçiliği gelişmiştir, **fibula** adı verilen ilk çengelli iğneyi üretmişlerdir.
- Tapates adlı kilimleri vardır.

Lidyalılar

- Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes nehirleri arasında kalan bölgeye yerleşen Lidyalılar MÖ VII. yüzyılın başlarında merkezi "Sard" şehri olan Lidya Devleti'ni kurmuşlardır.
- En önemli geçim kaynakları ticarettir. Ticaretle uğraşmaları Lidya ülkesinin dönemin en zengin ülkesi olmasını sağlamıştır. MÖ 700'lerde ticareti kolaylaştırmak amacıyla parayı icat etmişlerdir.

ÖNEMLİ

Değişim aracı olarak paranın kullanılması dünya uygarlık tarihine Lidyalıların en büyük katkısıdır. Böylece takas usulüyle yapılan ticaret azalmıştır.

- Orduda paralı asker kullanmaları yıkılışlarında etkili olmuştur.

İyonyalılar

- MÖ XII. yüzyılda meydana gelen Dor istilasından kaçan Akalar tarafından İyonya Uygarlığı kurulmuştur. Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. İyon şehirleri krallık ve oligarşiden sonra demokratik bir yönetime kavuşmuştur.
- İyonya, Ön Asya ticaret yollarının bitiş noktasında olduğu için İyon şehirleri olan İzmir, Efes, Milet ve Foça kısa zamanda önemli bir kültür ve ticaret merkezi olmuştur.
- Frigyalılardan aldıkları Fenike alfabesini kullanmışlar ve bu alfabeyi Yunanlılara aktarmışlardır.

- Anadolu medeniyetleri içerisinde bilim alanında en önde yer alan, İyonyalılar olmuştur. Astronomi ve geometride Tales, geometri ve matematikte Pisagor; coğrafyada Ksenefon, tıpta Hipokrat ve tarihin babası sayılan Herodot İyonyalıdır.

ÖNEMLİ

Bilimin gelişmesinde özgür düşünce ortamının bulunması etkili olmuştur.

- İyon edebiyatının önemli eserleri Homeros'un İlyada ve Odessa destanlarıdır.
- Efes'te yaptıkları Artemis Tapınağı dünyanın yedi harikasından biridir.

Urartular

- MÖ IX. yüzyılda, Doğu Anadolu'da, merkezi Tuşpa (Van) olmak üzere Urartu Devleti kurulmuştur.
- Çok tanrılı dinlere inanmışlardır.
- Ölümünden sonraki hayata inandıkları için mezarlarını ev ve oda biçiminde yapmışlar ve içlerine eşyalar koymuşlardır.
- Maden işlemeciliği, kaya oymacılığı, kabartma sanatı, insan ve hayvan resimleri ve eşya yapımında gelişmişlerdir. Urartular'a Eski Ön Asya'nın gerçek ustası denilmiştir.
- Bugüne kalan yazıtlardan anlaşıldığına göre Urartu kralları başkent Tuşpa'da ve başka kentlerde kaleler, saraylar, su kanalları (şamran) yaptırmışlardır. **Ortaya çıkarılan eserler Urartu mimarisinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.**

ÇIKARIM

Sulama kanallarının inşası tarım ile uğraşıldığının kanıtıdır.

MISIR MEDENİYETİ

- Mısır Uygarlığı, Nil nehri çevresinde bulunan verimli topraklar üzerinde MÖ 4000 yıllarında kurulmuştur.
- Mısır'ın etrafı denizler ve çöllerle çevrili olduğu için çok az göç ve istilayla karşılaşmıştır.

ÇIKARIM

Bu durum Mısır'da tarih öncesi devirlerin sırasıyla yaşanmasını sağlamıştır.

 BİRE BİR ÖSYM 6

İlk Çağ'da Mısır'da mimari eserler daha çok taştan yapıldığı hâlde Mezopotamya'da kerpiç ve tuğladan yapılmış; taş, Mısır'a nazaran daha az kullanılmıştır.

Yalnız bu bilgiyle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Mezopotamya taş işçiliği dalında Mısır'ın etkisinde kalmıştır.
- B) Mezopotamya'da sanattan çok bilime önem verilmiştir.
- C) Mezopotamya mimarisinde dinî duygu ve düşüncelerin etkisi olmuştur.
- D) Coğrafi durum ve yaşayış şartlarının farklı olması sanatta etkili olmuştur.
- E) Taşın mimaride kullanılması yapıların tarihî açıdan değerlendirilmelerini kolaylaştırmıştır.

- Mısır'da devlet, **Firavun** adı verilen ve tanrının temsilcisi sayılan Tanrı - Krallar tarafından yönetilmiştir. Kral bütün insanlardan üstün olup dinî ve siyasi tek otoritedir. (Teokrasi)

 ÇIKARIM

Firavunlar aynı zamanda kanun koyucu oldukları için hukuk sistemi Mezopotamya ve Anadolu'daki kadar gelişmemiştir.

- Mısırlılar çok tanrılı bir inanca sahiptirler ve tanrılarını insan ve hayvan şeklinde düşünmüşlerdir. Ölümünden sonra hayatın varlığına inandıkları için ölen kişilerin vücudu mumyalanmıştır.

 ÇIKARIM

Bu durum tıp ve eczacılığın gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca yaptıkları piramitler matematik ve geometrinin gelişme gösterdiğinin kanıtıdır.

- Tarım ürünlerinden alınacak vergilerin hesaplanması **matematik** biliminin ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Ürünlerin cinsinin belirlenmesi için çizilen resimler 24 harfli **hiyeroglif** yazısının ortaya çıkmasını sağlamıştır (MÖ 3000). İlk yazılı eserleri dinî ve ahlaki eserler oluşturmuştur.
- Nil Nehri'nin taşma zamanını hesaplamak için yapılan çalışmalar **astronomi** biliminin, Nil Nehri'nin taşmasıyla bozulan sınırların belirlenmesi için yapılan çalışmalar da **geometri** biliminin gelişmesini sağlamıştır.

- Mısır'da başlangıçta düzenli bir ordu olmamakla birlikte daha sonra düzenli bir ordu kurulmuştur. Ordu, firavuna bağlı maaşlı askerler ve eyaletlerin gelirleriyle yetiştirilen askerlerden oluşmuştur.

 ÇIKARIM

Bu durum Mısır'da tımar sistemine benzer bir sistemin varlığını gösterir.

- Suriye ve Filistin'i ele geçirmek için Hititlerle savaşmışlardır. On beş yıl süren savaşın sonunda MÖ 1280'de Hititlerle Mısırlılar arasında dünya tarihinin bilinen ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşması** imzalanmıştır.
- Mısır uygarlığı önce Perslerin istilasına uğramış daha sonra Büyük İskender tarafından MÖ 332'de yıkılmıştır.

 BİRE BİR ÖSYM 7

MÖ 3000 yılında Mısır'da tahta geçen Kral Menes, "nom" adı verilen şehir devletlerini ortadan kaldırarak Mısır'a tamamen hâkim olmuş ve kendisine Tanrı ünvanını vererek Tanrı Kral Dönemi'ni başlatmıştır.

Bu bilgiye dayanarak Mısır'da,

- I. siyasi birliğin kurulduğu,
- II. dinî gücün tek elde birleştiği,
- III. toplumun sınıflara ayrıldığı,
- IV. feodal bir yapılanmanın ortaya çıktığı.

durumlarından hangilerinin gerçekleştiği savunulabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

HİNT MEDENİYETİ

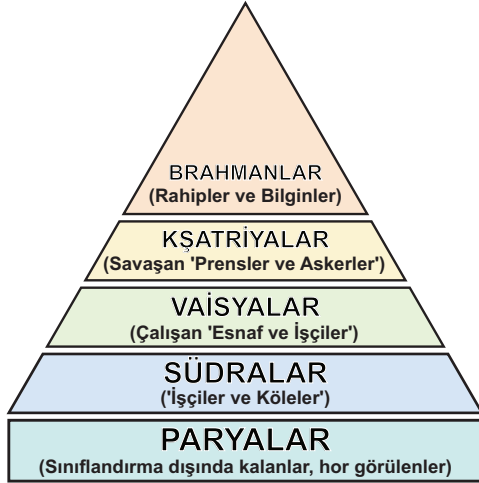
- Hint medeniyeti MÖ 4.000 yılında İndus Irmağı boyunca yerleşmiş olan bir uygarlıktır.
- Bu medeniyetin yaşadığı topraklar verimli ve iklimi yaşama uygundur. Hindistan topraklarının verimli olması ve ikliminin olumlu olması bu bölgenin sık sık istila edilmesine neden olmuştur.
- Birbirinden dağlar ile ayrılan ve birçok coğrafi bölgeden meydana gelen Hindistan'da bu nedenden dolayı ırk ve din birliği yoktur.

- Toplumsal sınıflar oldukça yaygındır ayrıca Hindistan'da çok katı bir toplumsal sınıflaşma olan Kast Sistemi uygulanmıştır.

Bu sistemde halk şu sınıflara ayrılıyordu:

- Brahmanlar – Din adamları
- Kşatriyalar – Askerler ve komutanlar
- Vaisyalar – Çiftçiler ve tüccarlar
- Südralar – Aşağı sınıfa ait olan insanlar
- Paryalar – Kast dışında olan insanlar

- Kast sisteminde sınıflar arası (**dikey hareketlilik**) geçiş yasaktı. **Bu nedenle de aynı kast sınıfından olmayan kişiler evlenemezdi.**
- Kast sistemine ilk başkaldırı **Buda** tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak Buda, **Brahmanlar**'ın baskısı karşısında Çin'e gitmek zorunda kalmıştır.
- XI. yüzyılda **Gazneli Mahmut** tarafından **İslam dininin** Hint medeniyetinde yayılması ile **kast sistemi zayıflamaya** başlamıştır.
- Hint medeniyetinde Sanskritçe dilinin dışında Arapça, Farsça, Türkçe ve Urduca dilleri de kullanılmıştır.
- Bu medeniyette ilk olarak Veda dini ortaya çıkmıştır.
- Veda dininin ardından çıkan dinler ise Brahmanizm ve Budizm'dir. Bu dinler de bu medeniyette doğmuştur.
- Tarihi Baharat Yolu Hindistan'dan başlayıp dünyaya açılmıştır.

ÇİN MEDENİYETİ

- Çin uygarlığı Sarı Irmak ve Gök Irmak kıyılarında kurulmuş ve MÖ 4000'den itibaren tarım faaliyetleri başlamıştır. Çin uygarlığını; Çin'in yerli halkı ile bu bölgelere göç etmiş olan Türk, Moğol, Tunguz ve Tibet toplulukları oluşturmuştur.
- Devlet sülaleler tarafından yönetilmiştir. Ülkede feodal bir yönetim vardır. Ülke ekonomisi tarım, ticaret ve madencilığe dayanmaktadır. Çin ticaretinde en önemli yeri ipek üretimi tutmaktadır. Çinliler Doğu ile Batı arasında önemli ticari ilişkilerin kurulmasını sağlayan İpek Yolu'nu oluşturmuşlardır.

ÖNEMLİ

İpek Yolu coğrafi keşiflere kadar dünyanın en önemli ticaret yollarından biri olmuştur. Ayrıca bu ticaret yolu, Türklerle Çinliler arasındaki mücadelenin en önemli nedenlerinden biri olmuştur.

- Çinliler MÖ 3000'lerin sonunda yazıyı kullanmış ve kendi alfabelerini oluşturmuşlardır.
- Çinliler; mürekkep, kağıt, matbaa, barut ve pusulayı bulmuşlardır.
- Kağıt, matbaa, barut ve pusula Talas Savaşı (751) ile İslam dünyasına, Haçlı Seferleri'yle de Avrupa'ya geçmiştir.

ÇIKARIM

Bu durum Haçlı Seferleri'nin kültürel sonucudur.

ÖNEMLİ

Türk tarihi hakkında bilinen en eski yazılı kaynaklar Çin kaynaklarıdır.

İRAN MEDENİYETİ

Medler

- İlk İran uygarlığı Medler tarafından kurulmuştur. Medler, Babililerle anlaşarak Asur devletini yıkmış ve topraklarını kendi aralarında paylaşmışlardır. Urartular Devletini yıkarak sınırlarını Kızılırmak'a kadar genişleten Medler, Pers isyanı sonucunda yıkılmışlardır.

Persler

- MÖ 550'de kurulan Pers Devleti, Lidyalıları ve İyonları mağlup ederek tüm Anadolu'ya hâkim olmuşlar, ayrıca MÖ IV. yüzyılda Ön Asya ve Mısır'ı ele geçirmişlerdir.
- Pers İmparatorluğu tanrının yeryüzündeki vekili sayılan krallar tarafından yönetilmiştir. Böyle büyük bir imparatorluğu kolayca yönetmek için imparatorluğu Satraplık adı verdikleri eyaletlere ayırarak bu eyaletleri Satrap adı verilen askerî valiler tayin ederek yönetmişlerdir.

ÖNEMLİ

Ülkenin yönetim birimlerine ayrılarak valiler tarafından yönetilmesi uygulamasını tarihte ilk defa Persler başlatmışlardır. Amaç merkezî otoriteyi güçlü tutmaktır.

- Persler, imparatorlukta meydana gelen olaylardan haberdar olmak ve Satrapları denetlemek için tarihte ilk istihbarat teşkilatını ve eyaletlerle rahatça haberleşebilmek için ilk posta teşkilatını kurmuşlardır.
- Tarım ve ticarete büyük önem vermişlerdir. Ticareti geliştirmek amacıyla Sardes'ten başlayarak Sus'a kadar uzanan ünlü Kral Yolu'nu yapmışlardır. Düzenli ticari ve askerî yollar yapmış ve Kral Yolu'nu tamir ederek Doğu-Batı arasındaki ticareti geliştirmişlerdir.

- Persler kültürel bakımdan hâkimiyetleri altındaki bölgelerde fazla etkili olamamışlar; Anadolu, Yunan, Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarından etkilenmişlerdir.

ÖNEMLİ

Perslerin Anadolu uygarlığından etkilenmesi bu dönemde Anadolu'da yüksek bir uygarlığın varlığını göstermektedir.

DOĞU AKDENİZ MEDENİYETİ

Fenikeliler

- Bu medeniyet Doğu Akdeniz sahil şeridi ile Lübnan Dağları arasında kalan bölgede, tüccar kavimlerce kurulmuştur. Yöre halkı bulundukları bölgelerin tarıma elverişli olmamasından dolayı da deniz ticareti ve koloniciliğe yönelmiştir.
- Fenikeliler Akdeniz'deki adalarda ve Kuzey Afrika'da birçok koloni kurmuşlardır. Ayrıca cam ve boya da Fenikeliler tarafından bulunmuştur.
- Fenikeliler, kolonilerini sadece ticari amaçlı olarak kullanmışlardır.

ÇIKARIM

Bu durum kolonilerdeki siyasi varlıklarının kısa süreli olmasına neden olmuştur.

NOT

Fenikeliler, Akdeniz'de yaptıkları ticaretin bir sonucu olarak doğu medeniyetlerini Ege ve Yunan havzasına taşımışlardır.

- Fenikelilerin en önemli kolonileri **Kartaca**'dır.
- Fenikeliler Mısır'dan öğrendikleri resim yazısını geliştirerek harf haline getirmiş ve böylece **dünyanın ilk alfabesini** kullanmışlardır. Ticaret sayesinde de gittikleri her yere bu alfabeği götürmüşlerdir.
- Fenikelilerin bu alfabesi sırasıyla **İyon - Yunan ve Roma** medeniyetleri tarafından geliştirilmiş ve günümüz **Latin alfabesi** oluşturulmuştur.

İbraniler

- İbraniler de Sâmi asıllı olup bir süre Suriye ve Mezopotamya arasında oturduktan sonra MÖ 2000'li yılların başında bugünkü Filistin'e yerleştiler. İbrani Devleti MÖ XVII. yüzyılda Hz. Davud tarafından kurulmuştur. Daha sonra İsrail ve Yahudi Devleti olarak ikiye ayrılmıştır. İsrail Devleti'ne Asurlular, Yahudi Devleti'ne ise Babilliler son vermişlerdir. Hz. Musa'dan dolayı Musevi diye de anılmışlardır. İbraniler bir süre Pers, Makedonya ve Roma hâkimiyetinde yaşamışlardır. MS I. yüzyılda çıkardıkları isyan sonucu Romalılar tarafından dünyanın dört tarafına sürülmüşlerdir.

- Hristiyan ve Müslüman egemenliğinde yaşayan Yahudiler dinlerini yayma fırsatı bulamamış, **böylece "Musevi olunmaz, Musevi doğulur." görüşü yaygınlık kazanmıştır.**

ÇIKARIM

Bu durum Yahudiler arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasını kolaylaştırmış ve dinlerini ulusallaştırmıştır.

YUNAN MEDENİYETİ (MÖ 1200 - MÖ 377)

- Yunan Uygarlığı MÖ 1200'de Yunanistan'ı istila eden Dorlar tarafından kurulmuştur. Bu bölgede bulunan Akaların, Dorların ve bölgedeki yerli halkın kaynaşması ile Yunan Uygarlığı oluşmuştur.
- Dor göçleri ile Akaların oluşturdukları krallık dönemi kapanmış, bunların yerine "polis" adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır. Atina, Sparta, Korint, Tebai ve Larissa en önemli şehir devletlerindendir.
- Yunan şehir devletleri krallık, oligarşik yönetimler, tiranlık ve ilkel demokrasi şeklinde yönetilmişlerdir. Yöre halkı bölgenin dağlık yapısından ve verimli arazilerin azlığından dolayı deniz ticaretine ve koloniciliğe yönelmiştir.
- Yunan ve İyon kolonileri, Fenike kolonilerinde olduğu gibi, sadece ticari amaca dayanmamıştır. Yunan ve İyon kolonileri ticari ve ekonomik amacın yanında, yurt amaçlı olarak da kullanılmışlardır. Bu kolonilere yerleşenler buraları vatan olarak kabul etmişlerdir.

ÇIKARIM

İyon ve Yunan medeniyetleri bu özelliklerinden dolayı kurdukları kolonilere uzun süre egemen olmayı başarmışlardır.

- Yunan şehir devletleri arasında siyasi birlik yoktu. Yunan polislerinde (şehir devletleri) sınıflar arası çatışmaların başlaması üzerine **Arhon** adı verilen **kanun koyucular** iş başına getirildi. **Arhonların başlıcaları ve yaptıkları kanunların genel özellikleri şu şekildedir;**

- **Drakon:** Asilleri koruyan yasalar yaptı.
- **Solon:** Asaletten kaynaklanan sınıf ayrılıklarını kaldırdı. Bununla birlikte halkı gelirlerine göre sınıflara ayırdı.
- **Klistenes:** Halk meclislerini kurarak halkı yönetime katmaya çalıştı.

ÖNEMLİ

Yapılan bu yasalara bakılarak Yunanistan'da uygulanan yasaların giderek daha demokratik hale geldiği söylenebilir.

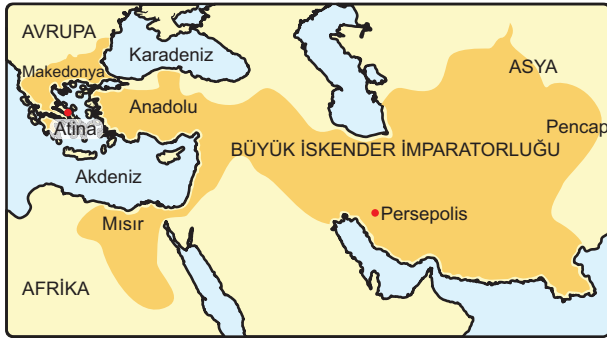
- Yunanistan'da dini inanış çok tanrılı idi. Yunanlılar tanrılarını insan şeklinde düşünürlerdi. Baştanrıları Zeus'tu. Zeus adına kutsal saydıkları Olympus Dağı çevresinde her yıl düzenli olarak "olimpiyat" adını verdikleri spor yarışmaları düzenlerlerdi.

ÖNEMLİ

Olimpiyatların yapılması siyasi birlikten yoksun olan Yunan şehir devletlerinde, kültürel birliğin oluşumunu sağlamıştır.

- Yunanlılar; felsefe, tarih, tıp, edebiyat, geometri ve matematik gibi birçok bilimde önemli eserler vermişlerdir.

BÜYÜK İSKENDER VE HELLENİZM (MÖ 336. YY - MÖ 323)

- Makedonya Kralı II. Philip Yunan şehir devletlerini birleştirerek Hellen birliğini kurmuştur.
- Büyük İskender babası Philip'in öldürülmesinden sonra Hellen birliğinin başına geçmiştir. Tahta çıktığında Persler Yunanistan'ı tehdit etmiş, bu yüzden Asya Seferi'ne çıkmıştır.
- Suriye'yi ve Mısır'ı ele geçirmiştir. Ardından Mezopotamya ve Pers ülkesini işgal etmiştir.
- Hayber Geçidi'ni aşarak Hindistan'a gitmiştir.
- Askerlerin isteksizliği üzerine Babil'e geri dönmüş, burada 33 yaşında vefat etmiştir.

Asya Seferi Sonucunda,

- Batı ve Doğu kültürlerinin kaynaşması ile **Hellenistik Kültür** ortaya çıkmıştır.

ROMA MEDENİYETİ (MÖ 1. YY. - MS 476/MS 1453)

- Uygarlığı oluşturan kavimler, Latinlerdir.
- Roma siyasi tarihi sırasıyla krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemlerine ayrılmıştır.
- Roma'da kölecilik yaygındır ve halk sınıflara ayrılmış olup en üst sınıf Patricilerdir. Bunlar Roma'nın yönetici zümresidir. Plebler ise orta sınıfı oluşturmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde Patrici - Pleb mücadelesi önemli bir iç sorun haline gelmiştir. Bu durum 12 Levha Kanunları'nın hazırlanmasında etkili olmuştur.
- Kralın yanında ona işlerinde yardımcı olan bir **Senato** bulunmuştur. Cumhuriyet devrinde aynı görevi Konsüller üstlenmiştir. Konsüller her yıl Senato tarafından seçilmiştir.
- Roma ile Kartacalılar arasında Batı Akdeniz egemenliği için 100 yıldan fazla süren **Pön Savaşları** Roma'nın galibiyeti ile bitmiştir. Kartaca Roma'nın siyasi egemenliği altına girmiştir.
- Roma egemenliğindeki Filistin topraklarında Hristiyanlık ortaya çıkmış, önceleri bu dine karşı olan Roma yönetimi, 313 yılında **Milano Fermanı** ile Hristiyanlığı serbest bırakmıştır. Augustus döneminde ise Hristiyanlık Roma'nın resmî dini olmuştur.
- Kavimler Göçü'nden (375) sonra Doğu Roma - Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Batı Roma	Doğu Roma
Batı ve Güney Avrupa	Balkanlar ve Anadolu
Mezhep: Katolik	Mezhep: Ortodoks
Dini Lider: Papa	Dini Lider: Patrik
476'da yıkıldı.	1453'te yıkıldı.

- Bozdoğan Kemer (İstanbul), Çemberlitaş (İstanbul), Oğust Mabedi ve Roma Hamamı (Ankara), Aspendos Tiyatrosu (Antalya) Romalılardan kalan ünlü eserlerdir.

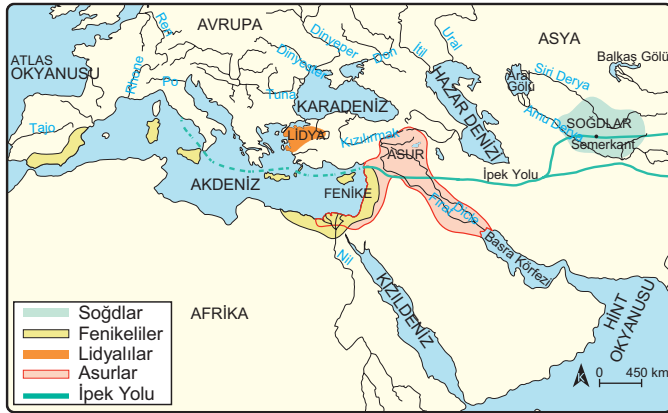
İNSAN VE GÖÇ

- İnsanlığın sosyal ve ekonomik aşamaları avcılık - toplayıcılık, çobanlık ve tarım şeklinde sıralanabilir. İnsanlar, artan nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak için yeni arayışlara girmişlerdir.

Ege Göçleri

Deniz Kavimleri Hareketi olarak da ifade edilmiş, MÖ XIII. yüzyıl sonları ile MÖ XII. yüzyıl başlarında iki aşamada yaşanmıştır. Göçleri gerçekleştiren toplumlar genellikle Ege ve Akdeniz'deki adalardan geldiği için tarihçiler bu göçlere Ege Göçleri ismini vermiştir. Bu göçler ilk olarak Yunanistan'dan başlamıştır. Mısır'a kadar uzanan Ege Göçleri sonucunda Mısır Devleti, verdiği güçlü mücadele ile kendisini korurken Anadolu'daki Hitit Devleti yıkılmıştır.

İLK ÇAĞ'IN TÜCCAR TOPLULUKLARI

Asurlular

Asurlu tüccarlar Anadolu şehirlerinin hemen dışında karum adı verilen pazar yerleri kurarak getirdiklerini buralarda satmışlardır.

Fenikeliler

Akdeniz havzasındaki ticareti uzun süre ellerinde tutan Fenikeliler bu sayede zenginleştiler. Fenikeli tüccarlar en fazla keten kumaş, işlenmiş deri, boya, koku maddeleri ve çeşitli metal eşyalar sattılar. Bronz eşyaları, fil dişini, seramiği, camı ve boyanmış kumaşları Batı ülkelerine tanıttılar.

Lidyalılar

Ege Göçleri sırasında Anadolu'ya gelen Lidyalılar, Gediz ile Küçük Menderes ırmakları arasındaki bölgeye yerleşerek MÖ VII. yüzyıl başlarında burada bir devlet kurdular. Kral Yolu üzerinde kendileri gibi tüccar kavimler olan doğudaki Asurlular ve Batı Anadolu kıyılarındaki İyonlar arasında transit ticaret yaparak zenginleştiler.

Soğdlar

Soğdlar V. yüzyıldan itibaren Akhunların, bu devletin yıkılışından sonra da Kök Türklerin egemenliği altına girmişlerdir. Tüccar bir topluluk olan Soğdlar, Orta Asya, Çin ve Bizans topraklarına yayıldılar ve gittikleri yerlerde koloniler kurarak geniş bir ticaret ağı meydana getirdiler. Böylece Fenikelilerin Akdeniz'de, Asurluların Anadolu'da yaptıkları kolonileşimin bir benzerini Orta Asya'da başlattılar ve Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan İpek Yolu üzerinde söz sahibi oldular.

KABİLEDEN DEVLETE

→ İnsanlar bütünüyle doğaya bağımlı oldukları ilk zamanlarda tek tek bireyler veya üye sayısı 10 - 50 arasında değişen aile toplulukları hâlinde yaşıyorlardı. Ancak karşılaştıkları tehlikeler; beslenme, barınma ve güvenlik kaygıları onları klan veya kabile şeklinde yaşamaya zorlamıştır.

Kabile

Ortak bir atadan türediklerine inanan, aralarında belli bir hiyerarşi bulunmayan, kararlarını topluluğun bilge kişilerine danışarak alan insanlardan meydana geliyordu. Kabilelerden birinin güçlenerek komşu kabileleri içine almasıyla birlikte boy olarak da adlandırılacak kabile konfederasyonları ortaya çıktı.

Meşrutiyet

Kral + Meclis + Anayasa şeklindeki yönetim biçimidir.

Cumhuriyet

Ulusun egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği kişiler aracılığıyla kullandığı devlet biçimidir.

Aristokrasi

Yönetimde bir zümrenin etkin olduğu yönetim biçimidir.

Oligarşi

Aristokratlar arasından belli bir zümrenin, krallığı yönetme hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmesi ve yöneticilerin sadece o gruptan seçilmesine denir.

Tiranlık

Zamanla soyluluğa dayalı aristokratlara veya halka karşı zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişilere Tiran, yönetimine de Tiranlık denmiştir.

Monarşi

Siyasal gücün bir tek kişinin elinde bulunduğu ve yönetimin genellikle miras yoluyla aile bireylerine geçtiği devlet biçimi.

İmparatorluk

Topraklarında oturan çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimidir. İçerisinde çeşitli unsurları (din, etnik köken, dil vb.) barındıran devlet modeli diye tanımlanabilir.

Demokrasi

Siyasal denetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimidir.

Kolonileşme

Ülkeleri dışında ele geçirilen toprakları kendilerine bağlayarak bazen de kendi vatandaşlarını o bölgeye yerleştirerek genellikle ticari faaliyetlerde kullanmak amacıyla oluşturulan idarelere koloni denir.

ÖRNEK 2

Hititlerde ve Sümerlerde ülke rahip - krallar, Mısır'da tanrı - krallar tarafından yönetilmiştir.

Buna göre,

- I. Teokratik devlet anlayışının benimsendiği,
- II. Mısır'da mutlak monarşinin hâkim olduğu,
- III. Hititler ve Sümerlerde aristokratik yönetimin güç kazandığı

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

KANUNLAR DOĞUYOR

→ İlk Çağ'dan itibaren büyük kalabalıklar hâlinde bir arada yaşayan insanlar toplumsal düzeni sağlamak için kurallar koyma ihtiyacı hissetmişler. Bu durum da "hukuk"un oluşmasına zemin hazırlamıştır.

İlk Çağ'da Hukukun Kaynağı

Akıl + Gelenekler + Din = Hukuk

Urugakina Kanunları

Dünya tarihinin en eski yazılı kanunları olarak kabul edilir. Bu kanunlarda eski yönetimi eleştiren Urkagina daha çok mülkiyet ve aile hukuku esaslarına yer vermiştir.

Hammurabi Kanunları

Babil kralı Hammurabi 282 maddeden oluşan bu kanunlarda, kendisini tanrının temsilcisi olarak görmüş ve cezaların kısasa kısas (dişe diş, göze göz) esasına ve sınıfsal özelliklere göre verilmesini savunmuştur.

Hitit Kanunları

Sümer kanunlarını örnek alarak kendi hukuk sistemini oluşturmuşlar ve belli suçlara karşı daha hafif cezaların verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca evlenme, boşanma gibi hususlarla ilgili de düzenlemeler yaparak "medeni kanun"un ilk örneklerini vermişlerdir.

Eski Ahit

İlk tek tanrılı semavi inanca sahip İbraniler de ilahi kökenli hukuk kurallarını oluşturmuşlardır. "On Emir" veya "Ahd-i Atik" olarak da adlandırılan bu kanunlar Hz. Musa'ya tanrı tarafından gönderildiğine inanılan emirlerdir.

MERAKLISINA

On Emir

1. Benden başka Tanrı'n olmayacak.
2. Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sularda olanın hiç suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin.
3. Tanrı'nın adını boş yere ağzına almayacaksın.
4. Sebt gününü (cumartesi) takdis etmek için onu hatırında tutacaksın. Altı gün işleyeceksin ve bütün işini yapacaksın fakat yedinci gün efendin Rab'e Sebt'tir. Sen ve oğlun ve kızın, kölen ve cariye ve hayvanların ve kapılarında olan garibin hiçbir iş yapmayacaksınız. Çünkü Rab gökleri, yeri ve denizi ve onlarda olan bütün şeyleri altı günde yarattı.
5. Babana ve anana hürmet edeceksin.
6. Öldürmeyeceksin.
7. Zina etmeyeceksin.
8. Çalmayacaksın.
9. Komşuna karşı yalan şahitlik yapmayacaksın.
10. Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin.

ÖRNEK 3

- Bir hırsız, duvar delerek bir eve girmişse o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve oraya gömülür.
- Bir evde yangın çıkar ve oraya yangını söndürmeye gelen bir kimse, evin sahibinin malına göz dikip onun malını alırsa kendisi de aynı ateşe atılır.
- Bir kişi hırsızlık yaparsa eli kesilir.
- Bir adamın gözünü çıkarmanın gözü çıkarılır.

Hammurabi Kanunları ile ilgili verilen örneklerle bakılarak aşağıdaki çıkarımlardan hangileri yapılamaz?

- A) Kuralların dinî kaynaklardan yararlanarak hazırlandığı
- B) Kısasa kısas ilkesinin esas alındığı
- C) Özel mülkiyetin korunmasına önem verildiği
- D) Fiziksel yaptırımların ön plana çıkarıldığı
- E) Suçun işlenmesini caydırıcı özelliklere sahip olduğu

ÖRNEK SORULAR

1. D 2. C 3. A

BİRE BİR ÖSYM SORULARI

1. C 2. A 3. C 4. D 5. D 6. D 7. A